

”Kieli ei ainuasthaan ole informasjuuniväline”

SVENSKA SPRÅKETS PÅVERKAN PÅ MEÄNKIELI

Maija Joensuu

Pro gradu -avhandling

Svenska språket

Östra Finlands universitet

Maj 2019

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta – Faculty Filosofiska fakulteten		Osasto – School Humanistiska avdelningen	
Tekijät – Author Maija Joensuu			
Työn nimi – Title <i>Kieli ei ainuasthaan ole informasjuuniväline, Svenska språkets påverkan på meänkieli</i>			
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level		Päivämäärä – Date
Svenska språket	Pro gradu -tutkielma	☒	23.5.2019
	Sivuainetutkielma	☐	
	Kandidaatin tutkielma	☐	
	Aineopintojen tutkielma	☐	
Sivumäärä – Number of pages 45			
Tiivistelmä – Abstract			
Denna pro gradu -avhandling handlar om svenska språkets påverkan i meänkieli. Som undersökningsmaterial har jag årgången 2014 från tidskriften <i>METavisi</i>. År 2014 gavs <i>METavisi</i> ut sex gånger och varje nummer hade fyra sidor. Syftet med undersökningen är att reda ut svenska språkets påverkan i skriftliga meänkieli på tre språkliga nivåer: lexikal, syntaktisk och semantisk nivå. Metoden som har använts i denna undersökning är kvalitativ och kontrastiv, eftersom jag jämförde de fall som förekommer i materialet i <i>Storordboken för meänkieli</i>. Efter att ha läst igenom och antecknat materialet, har jag plockat fram alla ord och fraser som innehåller svenska språkets inverkan. Jag har grupperat resultaten och analyserar några fall noggrannare. Min hypotes är att det dessutom lånord syns svenska språkets inverkan också på den syntaktiska och semantiska nivån. Resultaten visade att svenska språket påverkar meänkieli på alla tre nivåer: lexikal, syntaktisk och semantisk nivå. Ord och uttryck som förekommer i mitt material, finns inte alltid med i ordboken eller de var där i en annan form, vilket kan bevisa att språket eller dess ordförråd inte är helt etablerat. Å andra sidan, har materialet <i>METavisi</i> ett språkvårdande syfte, och därför kan det vara att användning av element som skribenten och översättare anser vara typiska för meänkieli framhävs i texter.			
Avainsanat – Keywords			
meänkieli, lånord, minoritetsspråk, kontaktlingvistik			

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO – UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Tiedekunta – Faculty Filosofinen tiedekunta		Osasto – School Humanistinen osasto	
Tekijät – Author Maija Joensuu			
Työn nimi – Title <i>Kieli ei ainuasthaan ole informasjuuniväline, Svenska språkets påverkan på meänkieli</i>			
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages
Ruotsin kieli	Pro gradu -tutkielma	☒	23.5.2019
	Sivuainetutkielma	☐	
	Kandidaatin tutkielma	☐	
	Aineopintojen tutkielma	☐	
Tiivistelmä – Abstract			
Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee ruotsin kielen vaikutusta meänkieleen. Tutkimusaineistona on <i>METavis</i>-lehden vuoden 2014 vuosikerta. Vuoden 2014 vuosikerta sisälsi kuusi numeroa, joista jokaisessa oli neljä sivua. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa ruotsin kielen vaikutusta kirjoitetussa meänkielessä kolmella kielellisellä tasolla: leksikaalisella, syntaktisella ja semanttisella tasolla. Tutkimuksessa käytetty metodi on kvalitatiivinen ja kontrastiivinen, sillä vertaan materiaalissa esiin tulleita esimerkkejä <i>Meänkielen isoon sanakirjaan</i>. Materiaalin luettuani olen poiminut siitä sanat ja fraasit, jotka sisältävät ruotsin kielen vaikutusta. Olen kategorisoinut nämä löydöt ja esittelen joitakin esimerkkejä tarkemmin. Hypoteesini on, että lainasanojen lisäksi ruotsin kielen vaikutus näkyy myös syntaktisella ja semanttisella tasolla. Tulokset osoittavat, että ruotsin kieli vaikuttaa meänkieleen kaikilla kolmella tasolla: leksikaalisella, syntaktisella ja semanttisella tasolla. Sanakirjassa ei esiintynyt kaikkia materiaalissa esiin tulleita sanoja tai ilmaisuja, tai ne esiintyivät sanakirjassa erimuotoisina, mikä voi osaltaan kertoa sanaston vakiintumattomuudesta. Toisaalta, koska lähdemateriaalin tavoite on olla kielenhuoltaja, voi siinä ylikorostua ruotsalaisten lainasanojen runsas käyttäminen sekä muut piirteet, joita kirjoittajat ja kääntäjät saattavat pitää meänkielelle tyypillisinä.			
Avainsanat – Keywords			
meänkieli, lainasanat, vähemmistökielet, kontaktilingvistiikka			

INNEHÅLL

1 INLEDNING.....	1
1.1 AVHANDLINGENS UPPLÄGGNING.....	2
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	2
2 BAKGRUND	3
2.1 MINORITETSSPRÅKEN I SVERIGE	3
2.2 TORNEDALEN OCH TORNEDALINGAR.....	4
2.3 MEÄNKIELI.....	8
2.3.1 <i>Meänkieli ur lingvistisk synvinkel</i>	10
2.3.2 <i>Meänkieli i svenska samhället</i>	12
3 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	14
3.1 KONTAKTLINGVISTIK OCH SPRÅKKONTAKT	14
3.2 OLIKA LÅNORDSTYPER	16
3.3 SVENSKANS PÅVERKAN PÅ MEÄNKIELI	18
3.4 TIDIGARE FORSKNING	21
4 MATERIAL OCH METOD.....	24
4.1 MATERIAL <i>META</i> VISI	24
4.2 METOD	26
5 ANALYS OCH RESULTAT.....	28
5.1 LEXIKAL PÅVERKAN	28
5.1.1 <i>Ordlån</i>	28
5.1.2 <i>Översättningslån</i>	31
5.1.3 <i>Sammansättningar och hybrider</i>	32
5.2 SYNTAKTISK PÅVERKAN	33
5.2.1 <i>Formellt subjekt</i>	33
5.3 SEMANTISK PÅVERKAN.....	34
5.4 SAMMANFATTNING AV RESULTATEN.....	36
6 SAMMANFATTANDE DISKUSSION.....	38
LITTERATURFÖRTECKNING	41

1 INLEDNING

I denna pro gradu -avhandling behandlas meänkieli, ett minoritetsspråk som talas i några kommuner i de norra delarna av Sverige och Finland. I den föreliggande undersökningen kommer jag att koncentrera mig på svenska språkets inverkan på meänkieli, det vill säga språkkontakten mellan svenska och meänkieli. Med begreppet språkkontakt avses en situation där mer än ett språk används samtidigt i en situation eller i samhället (läs mer i kapitel 3.1). I denna avhandling fokuserar jag på svenska lånord i meänkieli. Fokus i denna studie ligger på den meänkieli som talas på den svenska sidan av gränsen i Tornedalen.

Mitt intresse för meänkieli vaknade redan när jag var ett litet barn. Min moder har sitt ursprung vid Torneälven och Sveriges och svenska språkets inverkan på släktingars tal till exempel i form av en stor mängd svenska lånord har alltid varit närvarande. Det har påverkat mig mycket och mitt intresse för skandinaviska traditioner och kulturer att jag har kunnat höra tornedalsfinska eller meänkieli i vardagen. Detta ledde senare till valet att studera svenska språket vid Östra Finlands universitet.

Jag själv kan inte tala meänkieli ordentligt, eftersom det inte är mitt modersmål, men hemma har vår familj alltid haft en tolerant och öppen inställning till de inhemska minoritetsspråken, såsom samiska och meänkieli.

Meänkieli har väckt ett allt större intresse inom språkforskning, speciellt ur den språksociologiska och språkplaneringens synvinkel, efter det att det fick status som ett officiellt minoritetsspråk i Sverige år 2000 (Paunonen 2018: 65). Det finns dock inte så många undersökningar gällande lånord.

Syftet med denna studie är att öka kunskapen om Sveriges minoritetsspråket meänkieli och språkkontaktfenomenet i den i synnerhet ur den lexikala synvinkeln. Jag kommer att fokusera mig på litterära material.

1.1 Avhandlingens uppläggning

I detta kapitel redogör jag kort för denna avhandlings disposition och kapitlens innehåll.

Avhandlingens specifika frågeställningar hittas i avsnittet 1.2. Bakgrundsavsnittet inleds med att presentera minoritetsspråk i Sverige. Därefter behandlas begreppen Tornedalen och tornedalingar. Sedan dess framställs språket meänkieli, dess ställning i svenska samhället och lingvistisk beskrivning av språket. Teoretiska utgångspunkter presenteras i kapitel 3, där behandlas kontaktlingvistik och språkkontakt, samt olika lånordstyper och svenskans påverkan i meänkieli. Därefter presenteras också tidigare forskning om ämnet. I kapitel 4 redovisas undersökningens material och metod. Undersökningens analys och resultat behandlas i kapitel 5. Jag sammanfattar undersökningen i huvuddrag i den sammanfattande diskussionen i kapitel 6.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna undersökning är att redovisa svenska språkets inverkan på skriven meänkieli. Mitt huvudsyfte är att undersöka olika språkliga nivåer där svenskans påverkan förekommer.

I min undersökning söker jag svar på följande frågor:

- Hurdan påverkan har svenska språket på den lexikala nivån i meänkieli?
- Hurdan påverkan har svenska språket syntaktiskt i meänkieli?
- Hurdan semantisk påverkan har svenska språket i meänkieli?

Fokus i min studie är att utreda vilken typ av ord och uttryck som blir lånade från svenska till meänkieli. I studien behandlas ordklassfördelningen för de ord som har lånats in från svenska till meänkieli och kartlägga hur de svenska lånorden anpassas till meänkieli.

Syftet med denna avhandling är att utreda den morfologiska och ortografiska anpassningen samt med semantisk påverkan. Jag kommer att undersöka hur de främmande elementen har anpassat sig i meänkieli.

2 BAKGRUND

I detta kapitel redogör jag för minoritetsspråk i Sverige och diskuterar närmare Tornedalen och tornedalingar. Jag ska också presentera begreppet meänkieli. Jag kommer att fokusera närmare på språkets ställning i svenska samhället, där det har en officiell minoritetsstatus. Jag granskar meänkieli också ur en lingvistisk synvinkel.

2.1 Minoritetsspråken i Sverige

Enligt Edlund och Hene (2004) är Sverige sedan gammalt ett flerspråkigt land i och med att landet har haft den infödda samiska och finska befolkningen samt romanitalande. Idag är Sverige ett ännu mer flerspråkigt land till följd av den omfattande invandringen som har hänt under de senaste decennierna. Edlund och Hene påpekar att invandrarna har uppskattats representera 130–150 olika språk och bland dessa finns bland andra världsspråk som engelska och spanska och nationalspråk som danska, grekiska och persiska (Edlund och Hene 2004: 19).

Enligt §2 i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, erkänner Sverige fem nationella minoriteter, som är samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. (Svensk författningssamling, senare SFS 2009: 724). I språklagen (SFS 2009: 600) anges att huvudspråket i Sverige är svenska och nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

Dessa grupper har speciella rättigheter och deras språk har varit officiella minoritetsspråk sedan 2000. Barn inom nationella minoritetsgrupper i Sverige har rättighet att få undervisning på sitt modersmål. Den enda gruppen som är officiellt definierad som en ursprungsbefolkning i Sverige och är skyddad enligt lag är samerna. Detta har orsakat förtrytelse bland meänkielitalare som känner att de förtjänar en likadan status. (Arola, Kunnas och Winsa 2012: 4.)

Sverige är sedan år 2000 officiellt erkänt som en flerspråkig nation, då finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska tillerkändes både status som officiella minoritetsspråk

och som delar av den historiska mångfalden i Sverige. Enligt Lainio samlar myndigheterna i Sverige inte in data om antalet talare av olika språk, med hänvisning till att den etniska tillhörigheten hos talarna kan avslöjas. Eftersom etnicitet enligt svensk grundlag inte kan efterfrågas bland medborgarna, är det svårt att säga hur många talar dessa nationella minoritetsspråk i Sverige. (Lainio 2013: 296–297.)

2.2 Tornedalen och tornedalingar

Enligt Wande (1996: 230–231) utgör Tornedalen i geografisk mening ett relativt smalt område på båda sidor om Torne älv. På den finska sidan räknas följande kommuner till Tornedalen: Enontekis, Muonio, Kolari, Pello, Övertorneå och Torneå. Svenska Tornedalen omfattas av Haparanda, Övertorneå och Pajala kommuner samt delar av den nuvarande Kiruna kommun. (Wande 1996: 230–231.)

Figur 1: De kommuner i Sverige där meänkieli har status som ett officiellt minoritetsspråk (Arola med flera 2012: 2).

Enligt Andersson och Kangassalo (2003) har en finsktalande bosättning sannolikt funnits vid Torne älv redan före medeltiden. Det har troligen varit livlig handel mellan Sverige och Finland redan under förhistorisk tid, innan Sverige började bildas som en stat (Andersson och Kangassalo 2003: 33). Meänkielitalare blev en minoritet i Sverige när Sverige förlorade största delen av Finland till Ryssland 1809 och gränsen mellan Sverige och Ryssland drogs i Torneälven (Arola med flera 2012: 1).

Enligt Wande (1996) kan man i det svenska Tornedalen göra en skillnad mellan ett snävare, geografiskt område och ett vidare, språkligt-kulturellt begrepp för Tornedalen. Det geografiska begreppet innehåller ett kärnområde kring Torne älv och dess biflöden medan det språkligt-kulturella begreppet inkluderar ett större område, nämligen också trakterna kring Könkämä, Muonio och Kalix älvar. (Wande 1996: 231.)

Enligt Wande (2016) var den politiska gränsdragningen en språklig vattendelare och klyvningen av Tornedalen betydde dock att Sverige fick en finskspråkig gränsminoritet. Fast den nya riksgränsen drogs i älven, fortsatte kontakterna mellan områdena nästan som tidigare. Befolkningen på den svenska sidan hade länge tillåtelse att fortsätta med sina gudstjänstebesök i kyrkan som nu låg i det finska Nedertorneå. Förutom att folk utnyttjade kyrkan för olika kyrkliga förrättningar, hade man gemensamma möten om fisket i älven och man besökte marknader, träffade släkt och vänner. Det var inte ovanligt att hitta maken eller maken på andra sidan älven, och man brukade gifta sig ”över älven”. För detta har myntats ett speciellt begrepp, *poikkinainti*, (sv. ’tvärgifte’). (Wande 2016: 129.)

Enligt Wande (2016) var den sammanlagda folkmängden i Tornedalen i början av 1800-talet, 14 504 personer, därav 6 959 på den svenska sidan och 7 545 på den finska. År 1880 hade folkmängden ökat till 17 181 i svenska Tornedalen och till 14 694 på den finska sidan, sammanlagt 32 145 personer. (Wande 2016: 129.)

Den beteckning som de flesta från området använder som självbenämning är *tornedaling*. Detta begrepp kan användas som beteckning både för en regional och för en kulturell identitet. Begreppet används av tornedalingar oavsett om de bor kvar i Tornedalen eller om de är utflyttade. (Wande 1996: 231). Andra beteckningar förekommer men i regel används de av icke-tornedalingar. Detta gäller exempelvis termen *tornedalsfinne*, en parallellbildning till benämningar som *amerikafinne* och *sverigefinne* (Wande 1996: 232). Johansson (2016) antar däremot att *tornedaling* är majoritetens benämning på en del av ursprungsfolket.

Begreppet har kommit till efter 1809 då svenskarna ”upptäckte” att det fanns ett folk längst upp i norr som inte var samer, utan pratade finska (Johansson 2016: 44). Enligt Johansson börjar man allt oftare i olika sammanhang höra att människor som inte kommer från själva Tornedalen, men talar meänkieli, kallar sig själva för *meikäläiset*. Han antar att *meikäläiset* alltså är ett begrepp som inte är geografiskt bundet utan uppfattas av individen som et samlingsnamn för kulturen. Johansson (2016: 45) förmodar att begreppet så småningom kommer att slå igenom på samma sätt som begreppet *meänkieli*.

Wande (2000: 46) antyder att när det är tal om kulturell självidentifikation, kan tornedalingar delas in i fyra grupper på följande sätt:

1. personer hemmahörande i eller härstammande från personer som är hemmahörande i eller härstammar från kärnområdet kring Torne älv, som är finsktalande och som kulturellt uppfattar sig som tornedalingar;
2. personer som är hemmahörande i eller härstammar från områdena närmast kärnområdet (förutom Malmfälten), som talar finska och som kulturellt uppfattar sig som tornedalingar;
3. personer som är från de ovannämnda områdena och som inte talar finska men är uppväxta i tornedalsfinsk omgivning och som kulturellt uppfattar sig som tornedalingar;
4. de som har flyttat till Tornedalen, som har en annan bakgrund än den tornedalsfinska men som t.ex. på grund av långvarig bosättning i området kulturellt uppfattar sig som tornedalingar.

Efter gränsdragningen 1809 fortsatte svenska Tornedalen att vara i huvudsak finskspråkigt, så i språkligt hänseende innebar det ingen radikal förändring, åtminstone under de första decennierna efter fredsslutet. (Wande 1996: 235.) Finskan levde kvar som religionens språk i Tornedalen både inom den lågkyrkliga, læstadianska väckelserörelsen och inom statskyrkan (Wande 2016: 134). Enligt Wande (2016) blev finskan från 1800-talets mitt till de yttersta av dessa dagar det heliga språket, ett *lingua sacra*, inom stora delar av Nordkalottområdet, t.ex. bland samerna i norra Sverige. Under den senare delen av 1900-talet har även svenskan i hög grad blivit læstadianismens språk. Delvis beror detta förmodligen av försvenskningen av Tornedalen och delvis av de nära kontakterna med den

læstadianska rörelsen i Kalixområden och Österbotten. På senare år har även tolkning till och från meänkieli börjat förekomma på de læstadianska stormötena i Nordkalotten. (Wande 2016: 134.)

Johansson (2016) påstår att det finns en stor skillnad i språkligt hänseende mellan dagens tornedaling som talar sitt eget språk och tornedalingen för kanske 50 år sedan, då tornedalingen i huvudsak var en enspråkig människa, som talade ett minoritetsspråk med låg status i Sverige (Johansson 2016: 49.) Wande noterade redan 1996 att det knappast längre finns enspråkigt finsktalande bland den ursprungliga tornedalsbefolkningen, utan de finsktalande är också tvåspråkiga (Wande 1996: 237). Enligt Johansson är tornedalingen idag åtminstone tvåspråkig och mycket ofta flerspråkig. Tidigare såg man emellertid ofta tvåspråkigheten som en orsak till problem för den enskilde, och många tornedalingar har själva också bittra erfarenheter av detta (Johansson 2016: 50).

Pekkari (2016) påstår att undervisningsspråket fram till 1880-talet i Tornedalens skolor var med få undantag finska. Enligt Pekkari var läroböckerna finskspråkiga och samma läroböcker användes på båda sidor om riksgränsen som Länkeläs ABC-böcker, men under de följande årtiondena skedde emellertid en successiv övergång till en helt svenskspråkig undervisning och då användes en tid tvåspråkiga läroböcker med parallell svensk och finsk text. Svenskspråkiga texter översattes till finska på statens bekostnad (Pekkari 2016: 154). Enligt Pekkari fick ingen undervisning förekomma i eller på finska eller meänkieli vid statsskolorna, vilka blev i stort sett vägledande för en helt svenskspråkig undervisning i Tornedalens skolor och finska språket avskaffades successivt som undervisningsspråk och undervisningsämne. Förbudet att inte använda finska i undervisning upphävdes formellt 1940, där statsskolorna överlämnades till kommunerna, men i praktiken fortsatte förbudet ändå. (Pekkari 2016: 154–155.) Enligt Pekkari användes finskan och meänkieli under förbudet endast som hjälpspråk av somliga lärare, framför allt vid undervisning av de nybörjare som enbart talade finska eller meänkieli. I vissa skolor förbjöds barnen att under skoldagen tala sitt eget hemspråk. Förbudet gällde även under elevens fritid, men i hemmen, byarna och församlingen talade både eleverna och lärarna däremot finska eller meänkieli (Pekkari 2016: 155).

Enligt Wande (2016) kunde den svenskinriktade språk- och utbildningspolitiken i området till stor del genomföras utan något stort aktivt motstånd från befolkningens sida. Wande anser att finskan trots detta segt har levt kvar, inom statskyrkan och læstadianismen, i

rättsväsendet och som vardagsspråk speciellt i en del manliga domäner som skogsbruk, jakt och fiske. Försvenskningpolitiken hade ändå den följderna att man i mitten av 1900-talet alltmer började använda svenska vid sidan av finska i hemmen och barnen började uppfostras på svenska. Enligt Wande (2016: 137–138) blev finskan för många ett stigma, en känsla som hos många förstärktes genom halvspråkighetsdebatten, som överlag gav en negativ bild av tornedalingarnas språkliga förmågor. Överhuvudtaget anammades ganska allmänt principen att det var svenska som gällde i Sverige och för att bli en god medborgare i landet var det nödvändigt att kunna framför allt svenska bra. (Wande 2016: 137–138.)

Nils-Erik Hansegård (2016) observerade det norrbottensfinska språkområdet, huvudsakligen kring Kiruna, under sin vistelse där från 1953 till 1966. Han utvecklade termen *halvspråkighet* i slutet av 1950-talet, men påstår att det inte var avsett att användas som vetenskaplig term, men snarare var det ett språkpolitiskt slagord (Hansegård 2016: 188–189). Hansegård använde ordet *halvspråkighet* för att beteckna de ogynnsamma språkliga (och psykologiska) följderna av det tidiga berövandet av modersmålet som den norrbottensfinska befolkningen utsatts för. Enligt Hansegård (2016: 189) är ordet alltför laddat med negativa bibetydelser och han har därför bytt ut det mot *otillräcklig språklig kompetens*.

Återupplivande av meänkieli och den tornedalska kulturen började så småningom på 1980-talet. Enligt Wande (2016) väckte en grupp yngre tornedalingar debatten om finskans möjligheter till överlevnad kring 1980 (Wande 2016: 138). De hade noterat oroande tecken på en accelererande försvenskning i sin egen omgivning och såg förlusten av meänkieli vara hotande nära. Enligt Wande (2016: 138) var det i en känsla av ”nu eller aldrig” som de beslöt att bilda en förening med syfte att bevara och utveckla tornedalsfinskan och den tornedalska kulturen, och då var *Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset (STR-T)* grundat.

2.3 Meänkieli

I denna avhandling används till största delen begreppet *meänkieli* som namn på språket, även om begrepp tornedalsfinska och finska också förekommer. Motiveringen till att jag använder begreppet meänkieli är att den är den officiella beteckningen på tornedalingarnas

ursprungliga modersmål, som används också t. ex. i lagtexter, såsom språklagen (SFS 2009: 600, se också Wande 2016: 143).

Meänkieli är ett officiellt namn för ett språk som talas i de svenska delarna av Tornedalen och dess närområden. Det liknar mycket de nordfinska dialekterna. Fast språkets officiella namn är meänkieli, kallar många sitt språk *finska*, *meän finska* ('vår finska') eller *tornedalsfinska*. Däremot kan folk i finska Tornedalen kalla sin dialekt med namnet *meänkieli* fast termen ursprungligen var skapad i svenska Tornedalen. På andra sidan Torneälven, i Finland, anses samma språk vara en finsk dialekt, inte ett eget språk. (Arola med flera 2012: 1.) Enligt Hyltenstam (2016) har dialektologer traditionellt räknat den finska som talas i Tornedalen och Norrbotten i övrigt som hörande till det västfinska dialektområdet (Hyltenstam 2016: 263).

Enligt Wande (2016) var det i början av 1990-talet som begreppet meänkieli kom i bruk så småningom (Wande 2016: 138).

Det finns inte pålitliga siffror om meänkielitalare, eftersom Sverige inte samlar in officiell statistik om talare av minoritetsspråk. Det finns 60 000 totalt och 30 000 meänkielitalare i Sverige enligt Ethnologue (Ethnologue, 2019). Enligt minoritet.se, dvs. en webbplats för Sveriges nationella minoriteter och minoritetsspråk, uppskattas antalet meänkielitalare i de sex kommunerna till 25 000 - 60 000 och för hela Norrbotten cirka 75 000 (Minoritet.se, 2017). Pohjanen (2017: 14) rapporterar att det finns 100 000 talare av meänkieli i *Meänmaa*, sv. 'vårt land', området där meänkieli talas.

Meänkieli är en gammal variant av finska språket influerat av svenskan. Den hör till de fem nationella minoritetsspråk som talas av grupper i det svenska samhället (Hyltenstam 1999: 25). Meänkieli betraktas i Sverige som ett inhemskt minoritetsspråk, eftersom den finska som meänkieli har utvecklats ur kanske har talats sedan 800-talet i det område som nu benämns Tornedalen. Som Hyltenstam har analyserat efter Elert, är det rimligt att anta att finsk-ugriska språk talades före det germanska språk som svenskan utvecklats ur i samma område. (Hyltenstam 1999: 28.)

Paunonen avser att den äldre svenska tornedalsfinska och nyare meänkieli skiljer sig åt tydligt lexikaliskt. Enligt Paunonen finns det gemensamma ord i både svenska och finska meänkieli, fast gamla agrarlexikon är inte längre i bruk på någondera sidan av Torneälven. (Paunonen 2018: 150.)

2.3.1 Meänkieli ur lingvistisk synvinkel

Meänkieli hör till finsk-ugriska språken, medan svenska är ett indoeuropeiskt språk. Meänkieli har inga genusformer, ingen bestämd eller obestämd artikel. Betoningen ligger på första stavelsen (t.ex. *tyär*, 'flickan'). Ordföljden är friare än i svenskan. Meänkieli är ett agglutinerande språk. Det betyder att i stället för prepositioner används suffix, ändelser, som fogas på ordstammar (Pohjanen 2017: 26, 103). Meänkieli har en speciell ändelse som anger ägande andra personen i singularis, *-sti*, (som i ordet *äitisti*, 'din mor') som skiljer sig från finskans motsvarighet (*äitisi*). Detta possessivsuffix är vanligaste i meänkieli (Kenttä och Pohjanen 1996: 127).

Meänkieli är ett *fonematiskt* språk, där bokstäver och fonem överensstämmer, dvs. där ord skrivs som de uttalas och varje bokstav står för ett ljud (Pohjanen 2017: 26). Pohjanen ger regler till *vokalharmoni*, det vill säga att de olika vokalerna inte är helt fritt distribuerade i ordformer utan kan endast förekomma tillsammans med andra vokaler från samma undergrupp.

U	I	Y
O	E	Ö
A		Ä

Man kan bara använda den vänstra spaltens (U, O, A, de så kallade bakre vokalerna) vokaler tillsammans i ett osammansatt ord, och inte blanda samman med högra spaltens (Y, Ö, Ä, de främre vokalerna) vokaler. Vokalerna i mitten (I, E) kan man använda med bokstäverna i båda sidospalterna. I sammansatta ord kan främre och bakre vokaler kombineras om självständiga ord böjs vart och ett enligt dessa regler. (Pohjanen 2017: 33.)

Enligt Paunonen (2018) är den mest kända och karaktäristiska egenskapen i de norrbottniska dialekterna *h*-metates, där *h* kan uttalas i olika fonotaktiska ställningar. Mantila har undersökt teman grundligt i sin doktorsavhandling från 1992, och tidigare Martti Airila 1912. Airila påstod att andra gradens metates är ett fonetiskt fenomen som sprider sig ”inför ögonen” (Airila 1912: 150).

I tornedalsdialekten har alla ställningar förekommit sida vid sida, dvs. både första och andra gradens metatesformer (Paunonen 2018: 98). Enligt Paunonen är det inte alltid klart att skilja formerna åt.

Enligt Mantila (1992) har andra gradens metates kanske någon slags prestige i Tornedalen. Mantila påstår att områdets landskapsidentitet allmänt är taget väldigt stark och klar, vilket stöder fortbeståndet av tornedalsfinskans säregenheter. Dialekten har varit i bruk t.ex. i reklam och annonser på området, ”*Tule syöhmään!*”, ’kom och ät!’ (Mantila 1992: 203.) Paunonen antar att spridningen av h-metates har börjat bli långsammare bland ungdomar sedan 1960-talet, fall av h-metates från många ungdomar i hans undersökningsmaterial finns överhuvudtaget synnerligen få. En tänkbar orsak till falnande av h-metates bland ungdomar på 1990-talet kan vara att nästan ingen har haft finska som första språk. (Paunonen 2018: 108.)

Enligt Pohjanen (2017) hör användningen av *formellt subjekt* till vanliga satskonstruktioner i språk som engelska, tyska och svenska. Det beror på subjektstvånget, som dessa språk har. Subjektstvånget betyder att om ett vanligt subjekt saknas, måste man använda formellt subjekt, som svenskans ’det’. (Pohjanen 2017: 110.) Begreppet formellt subjekt är främmande för den finsk-ugriska språktraditionen, och meänkieli representerar denna tradition. I det perspektivet hör formellt subjekt inte till meänkieli, men Pohjanen noterar också att det inte alltid är så enkelt. Vid sidan av subjektsslösheten påträffar man i liknande fall i meänkieli ordet *se*, alltså det personliga pronomenets tredje person i singularis. Ordet har precis samma uppgift i en sats som svenskans formella subjekt ’det’. Enligt Paunonen är användningen av pronomenet *se* vanligt i samband med opersonliga verb, alltså verb som anger naturföreteelse (*sattaa*, ’regna’, *tuula*, ’blåsa’) eller känsla (*pistelä vihaksi*, ’förarga’). (Pohjanen 2017:110). Han påstår att pronomenet *se* tycks förekomma som formellt subjekt med nästan vilka verb som helst i satser där subjekt i standardfinskan fattas. Vidare betar sig *se* som formellt subjekt i samband med nomen. Pohjanen antyder att formellt subjekt förefaller vara ett bestående fenomen i meänkieli. (Pohjanen 2017: 110–111.)

Anhava (1998) antyder meänkieli som ett intresserande exempel på ombyttheten av ett språk och en dialekt (Anhava 1998: 40). Han kallar det för finskans dialekt som talas i norra Sverige i Torneälvsdalen, som hör till finska nordbottensdialekter och har många lån från svenska. Arola med flera (2012) antyder att den största skillnaden mellan finska och meänkieli är i lexikonet. Meänkielitalare använder ofta kodväxling och svenska lånord. När

finskan har utvecklat tusentals nya ord har meänkieli lånat ord från svenska. Neologismer i standardfinska är inte lätt förståeliga för meänkielitalare, men texter skrivna på norra finska dialekter kan vara lättare att läsa och förstå. (Arola med flera 2012: 9.)

På områden där meänkieli talas, har det funnits en traditionell indelning i tre huvudsakliga dialekter: Airila gör en klar skillnad mellan *gällivarefinska* och *tornedalsfinska*, och han talar också om *vittangidialekten* som en egen varietet inom tornedalsfinskan (Airila 1912: 12–17). De mest slående skillnaderna är mellan gällivarefinska och de andra meänkielidialekterna. Enligt Wande (2016) ansåg Airila att gällivarefinskan skiljer sig markant från älvdalsdialekterna, vilket beror främst på närheten till svenskspråkig bygd och svenskans men också samiskans påverkan (Wande 2016: 132). Det finns också en ordbok på gällivarefinska (Winsa 1992). Till exempel, gällivarefinskan saknas vokalharmoni enligt vilken det inte finns främre vokaler *ä* och *ö* efter det första stavelsen i ordet (Mantila 1992: 194–196). Enligt Mantila kan regional variation ses i texter publicerats på meänkieli och regional variation är gjort framträdande i litterära verk, när man har skapat standardspråk till meänkieli (Mantila 2010: 59, 61).

2.3.2 Meänkieli i svenska samhället

I Sverige finns det sammanlagt sju lagar som gäller meänkieli (Arola med flera 2012: 3). Enligt Arola med flera fastslår språklagarna i vilken form och med vem man kan använda meänkieli och finska när man har kontakt med offentliga myndigheter. I lagar om utbildning fastställs hur meänkieli bör erbjudas som skolämne eller undervisningsspråk. Enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (SFS 2009: 724) avses kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå med förvaltningsområdet för meänkieli. Kalix kommun tillkom i april 2011 (Arola med flera 2012: 1).

De äldre som talar meänkieli har rättighet att få vård helt eller delvis på meänkieli i de sex kommunerna (Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala, Övertorneå och Kalix) där meänkieli traditionellt har använts (Arola med flera 2012: 9). Meänkieli har fått status som ett officiellt minoritetsspråk efter en aktiv vitalisering. Det har också kommit in i nya områden såsom skola, media, litteratur och kulturella evenemang. Syftet är att få också barn och ungdomar

att bli intresserade av meänkieli, men samtidigt till exempel inget seriöst försök att grunda *språknäste* har gjorts. (Arola med flera 2012: 11.)

Språknäste är en form av språkbud, en metod för språkinläring för barn i en kollektiv av hotad minoritetsspråk, där ett andraspråk eller främmande språk avsiktligt används i barnets omgivning i alla situationer. Det fungerar på samma sätt som språkbud, en tidig total språksänkning: barn kommer till dagvården talande bara majoritetsspråk, och alla lärare talar bara minoritetsspråk. Barn börjar förstå språket väldigt snabbt och gradvis börjar använda språket själv. (Pasanen 2010: 95.) Språknästens målsättning är att uppliva ett hotad språk, ofta minoritetsspråk, och samtidigt förstärka kultur. En språknäste är en plats för förskolepedagogik där barn talas i alla situationer språk som de vanligen ännu inte kan när förs börjar i dagvården. Syftet med språknästing är att säkra möjlighet att behålla och upprätthålla kontakt med sitt eget språk och kultur. (*Menetelmäöpas kielipesätyöntekijöille* 2015: 1, 4.) I Finland finns det språknästeverksamhet t.ex. på enaresamiska (Pasanen 2010: 105).

Meänkielitalare är officiellt representerade av *STR-T, Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset*, en organisation som etablerades 1981. Denna organisation samarbetar med svenska myndigheter i frågor som gäller meänkieli och gör ställningstaganden om andra minoritetsspråks ställning i landet. Den självständiga föreningen *Meän Akateemi/Academia Tornedaliensis* etablerades 1988 efter ett förslag av STR-T. För tillfället driver Meän Akateemi vetenskapliga projekt med samarbete med universitetet i Tromsö och Stockholm, till exempel en ordbok mellan meänkieli och svenska. (Arola med flera 2012: 4.)

Arola med flera påstår att meänkieli är ett allvarligt hotat språk med bara ett fåtal av barn som lär sig språket som modersmål. Dokumentation och forskning om språkval i familjer saknas. Det är brist på beskrivningar av nutida meänkieli både i skriftlig och också talad form. Tidigare beskrivningar av dialekter är gamla och begränsade och det finns nästan ingen lingvistisk forskning om skriven meänkieli och dess utveckling. (Arola med flera 2012: 11). Paunonen har dock undersökts språkets inveckling från 1966 till 1992, men han hade också inspelat intervjuar som undersökningsmaterial (Paunonen 2018).

3 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

I detta kapitel ska jag presentera teoretiska utgångspunkter gällande denna undersökning. Den teoretiska bakgrunden till denna undersökningen består av några centrala begrepp inom kontaktlingvistik och språkkontakt. Jag presenterar också olika lånordtyper som är väsentliga för denna avhandling. Jag redovisar en översikt i tidigare forskning inom meänkieli.

3.1 Kontaktlingvistik och språkkontakt

Enligt Mickwitz (2010) finns det knappast någon enhetlig avgränsning av forskningsområdet *kontaktlingvistik*, men snarast är det en paraplybeteckning över forskning som berör talat eller skrivet språk i kontakt, bland annat lexikalt inflytande och hur språkliga element anpassas morfologiskt, ortografiskt och fonologiskt till låntagarspråket. Begreppet innehåller också studier i två- och flerspråkighet, språkförändring, övergång från ett språk till ett annat, språkbevarande, språkdöd och studier om pidgin- och kreolspråk. (Mickwitz 2010: 20.) Enligt Thomason (2001) menas med språkkontakt, i dess vidaste bemärkelse, användning av mer än ett språk samtidigt i ett tillfälle (Thomason 2001: 1). *Språkkontakt* i sammandrag är Enligt Mickwitz sker det någon typ av språklig förändring som ett resultat av språkkontakt i ett eller flera av de inblandade språken (Mickwitz 2010: 21).

Enligt Lainio (2013: 282) förändras språk kontinuerligt av många orsaker, t.ex. sociala, politiska, och lingvistiska orsaker. Språk förändras ännu snabbare om de kommer i kontakt med varandra. Påverkan som leder till förändringar är *ordlån* och *transfer* (som kan vara positiv eller negativ) på fonologisk, morfologisk eller syntaktisk nivå (Lainio 2013: 282). Också enligt Fraurud och Hyltenstam (1999) förändras alla språk ständigt. Detta sker genom kontakter med andra språk som påverkar ordförråd, fonologisk och grammatisk struktur samt retoriska uttrycksmedel, dvs. genom externt motiverade förändringar. Dels sker det också förändringar som inte har sin bakgrund i kontakt med andra språk, utan internt motiverade förändringar. (Fraurud och Hyltenstam 1999: 245.)

Fraurud och Hyltenstam (1999: 245) definierar *språkkontaktsituation* som en social situation i vilken människor eller grupper av människor som talar olika språk behöver kommunicera med varandra. Dessa grupper är ofta ojämlika vad gäller politisk makt eller ekonomiska resurser, då den ena gruppen är mäktigare och mer dominerande än den andra gruppen som alltså i olika avseenden är dominerad. Den dominerade gruppen är ofta en minoritet, medan den dominerande gruppen då är i majoritet. Minoriteten är på grund av sin underordnade ställning ofta beroende av majoritetsgruppen. (Fraurud och Hyltenstam 1999: 245.)

Minoriteten behöver ofta interagera med majoriteten för att klara sitt uppehälle och sin livssituation över huvud taget, medan majoriteten inte har motsvarande behov. Detta leder till att det är minoritetsmedlemmarna som har behov att lära sig majoritetens språk, men majoriteten lär sig inte minoritetens språk. Detta förorsakar ofta att minoritetsmedlemmarna ofta blir tvåspråkiga, medan majoritetsmedlemmarna är enspråkiga och majoritetsspråk påverkar av detta skäl minoritetsspråk i större utsträckning än minoritetsspråk påverkar majoritetsspråk. (Fraurud och Hyltenstam 1999: 245.)

Lainio påstår att studiet av språkkontakter har förändrats genom tiden och forskare har mer och mer börjat studera interaktionen mellan talare av ett eller flera språk i stället för språkens strukturer. Sättet att se på språkförändringar har också förändrats (Lainio 2013: 281). Han påpekar att *kodväxling* är ett centralt fenomen inom språkkontaktforskning. Kodväxling innebär att man växlar in ord eller fraser från ett annat språk. Forskning kring kodväxling har visat hur tvåspråkiga berikar sin kommunikation genom att använda båda sina språkresurser i ett och samma samtal. Man fokuserar i dag på vad som händer i de reella kontakterna, dvs. samtalen mellan talarna, när forskarna tidigare ansåg att det räckte med att studera de effekter som syns i språket i form av etablerade lån, vilket ofta studerades i texter. (Lainio 2013: 275, 281.) Särskilt i en långvarig språkkontaktsituation kan påverkan från det dominerande språket också gälla andra språkliga nivåer än ordförrådet (Fraurud och Hyltenstam 1999: 247).

Nuutinen (1989) påpekar att minoriteter lever på majoriteternas villkor. Kulturella minoriteter är rädda för att förlora sin säregenhet och är därför i försvarsposition, vilket också syns i de språkliga situationerna. På samma sätt som Finlands samhälle syns i vokabulär i Finlands minoritetsspråk, avtecknar det svenska samhället och kultur sig i minoritetsspråk som talas i Sverige. Den sverigefinska terminologin imiterar på samma sätt det dominerande språkets terminologi, t.ex. 'skolöverstyrelsen' är *kouluylihallitus* och 'fritidsassistent' är

vapaa-ajan assistentti. Enligt Nuutinen är sverigefinskans termer närmare svenska än finska språket; minoritetsspråket närmar sig majoritetsspråket och på så sätt växer skillnaden till Finlands finska. (N uutinen 1989: 112.)

Enligt Hiidenmaa och Nuolijärvi (2004) kan språk påverka varandra på olika sätt, och denna påverkan kan gälla vilken nivå som helst i ett språk. De påstår att de vanligaste influenserna består av enskilda lånord, men också av översättningslån och lån av språkbilder, enskilda satsstrukturer, fraser eller idiom. Efter Finland införlivades 1809 med det ryska riket och blev ett storfurstendöme, en autonom del av det, bibehöll svenskan sin ställning som de bildade klassernas språk, även om ämbetsmannakåren under tsartiden i viss utsträckning använde sig av ryska. (Hiidenmaa och Nuolijärvi 2004: 253.)

Mickwitz (2010) tar fram två olika perspektiv i diskussionen om *anpassning* av lånord; hur lånorden anpassas formellt till ett annat språkligt system och hur lånorden anpassas psykologiskt till den nya språkgemenskapen där talaren attityder till ordet i fråga är centrala (Mickwitz 2010: 46). Mickwitz presenterar också fyra aspekter av anpassning efter Graedler. De är formell, lexikal, social och psykologisk anpassning, där de tre första kan sägas ha utgångspunkt i språket som system och den fjärde i språkbrukarens roll. Enligt Mickwitz menar Graedler i sin undersökning från 1998, *Morphological, semantic and functional aspects of English lexical borrowings in norwegian* med *formell anpassning* hur lånorden anpassas morfologiskt, ortografiskt och fonologiskt (Mickwitz 2010: 47).

Enligt Mickwitz handlar *lexikal anpassning* om hur det främmande ordet anpassas till låntagarspråkets traditionella ordförråd och hur detta ordförråd semantiskt påverkas av lånordets ankomst. Mickwitz påpekar att i ett formellt och grammatiskt avseende innebär anpassning att lånorden förändras utgående från de grammatiska reglerna i det låntagande språket så att lånorden passar in i det låntagande språkets språkssystem. (Mickwitz 2010: 48–49).

3.2 Olika lånordstyper

Den förändring som generellt ansetts vara resultatet av språkkontakt är *lån* (Mickwitz 2010: 21). Ett lånord är enkelt sagt ett ord som härstammar sig från en främmande språkform (Sajavaara 1989: 65). Enligt Sajavaara (1989: 64–65) finns det lånord i alla språk, eftersom

ingen språkgemenskap kan ha kunnat leva totalt isolerad. Att låna in ord är bara ett sätt att få nya ord i språket, men det finns flera sätt. Det finns inlåning av olika former och grad. Enligt Sajavaara är de vanligaste lånen substantiv som betyder föremål och begrepp. (Sajavaara 1989: 64–65).

I *Nationalencyklopedin* (2018) definieras lånord som ord som har lånats in i ett språk från ett annat språk och som har fått mer eller mindre allmän användning i nya språket (Nationalencyklopedin 2018). Ett språk kan tillägna sig nya ord från besläktat språk, grannspråk eller andra språk som är nära på kulturella sätt. Nya ord kan inlånas rakt från dessa språk eller nya ord kan förmedlas via andra språk (Sajavaara 1989: 65).

Enligt Edlund och Hene (2005: 28) kan ett språks ordförråd indelas i *arvord*, *lånord* och *nybildade* ord. Arvord är sådana ord som har funnits i språket sedan urminnes tider, till exempel i svenska *fader*, *måne* och *äta*. Ord som däremot har inlånats kallas för lånord, oberoende av om de är gamla (som *vin*, *kyrka*) eller sentida (*jazz*, *toalett*) lån. Till gruppen nybildade ord hör då alla inhemska bildningar, oavsett om de är kombinationer av ärvda eller inlånade morfem. (Edlund och Hene 2005: 28.)

Distinktionen mellan arvord, lånord och nybildade ord görs alltså utifrån ett historiskt perspektiv, där ordens etymologi står i centrum. Möjliga ändringar i form eller betydelse gör ingen skillnad vad gäller ordens status som arvord, lånord eller nybildade ord. (Edlund och Hene 2005: 28.)

Många alleuropeiska lån kan härledas från grekiska eller latin, men det är omöjligt att säga hur de har kommit in i finska. Under medeltiden och nya tiden, förutom de senaste årtiondena, den mesta kulturpåverkan har det kommit mest inflytande till Finland genom Sverige, och därför både skandinaviska språkliga tillskott och också de som kommer längre ifrån, har vi fått genom svenska. (Häkkinen 1990: 258.)

Lainio (2013) ger exempel på olika lånordstyper på följande sätt i svenskan: *Ordlån* från olika språk är t.ex. *paraply* (från franska), *pojke* (från finska) och *tjej* från romani. Dessa är då ord som har lånats in som sådana. Som ett exempel på översättningslån nämner han frasen *ha en bra dag* från engelskan. (Lainio 2013: 282).

Översättningslån är uttryck som har lånats in från ett språk till ett annat i översatt form. Nuutinen (1989) påpekar att man brukar översätta ord om man vill undvika ord som är

besvärliga att uttala. Översättningar i stället för inlåning gör man också när man vill bevara egen kultur och språk för främmande inverkan, som kan uppfattas som skadlig (Nuutinen 1989: 110). Fenomenet är dock svårt att avgränsa och fånga, eftersom begreppen översättningslån och betydelselån är vagt avgränsade, och gränsen mellan att skapa någonting nytt och imitera främmande är inte alltid klar. (Nuutinen 1989: 111). Edlund och Hene (2004: 34) antar att översättningslån används om nybildningar som är morfem-för-morfem-översättningar av en ordmodell i ett annat språk. Enligt Edlund och Hene kan översättningarna vara exakta som i *hatkärlek* (efter ty. *Hassliebe*) och den lexikaliserade frasen *du är välkommen* 'ingen orsak' (efter engelskans *you are welcome*) eller mer ungefärliga som i lånordet *brevvän* (efter engelskans *pen friend*) (Edlund och Hene 2004: 35).

Hybrider eller *hybridsammansättningar* har definierats som sammansättningar där det ena ledet är inhemskt och det andra ledet är främmande. Mickwitz (2010) ger orden *peelingkräm*, *discomusik* och *franchiseverksamhet* som exempel på hybrider med främmande förled i svenska. Mickwitz påstår att helt engelska sammansättningar, som t.ex. *talkshow* kategoriseras oftast som *direktlån*. (Mickwitz 2010: 43).

Edlund och Hene (2004) antar att den vanligaste orsaken till att lexikala lån introduceras är troligen att kommunikationsspråket inte har något ord för det som sändaren vill uttrycka (Edlund och Hene 2004: 71).

3.3 Svenskans påverkan på meänkieli

Finska språket har flera tusen lånord av svenskt ursprung eller ord där svenska har varit ett lånförmedlande språk (Häkkinen 1990: 264). Enligt Häkkinen är en grundregel i etymologin att nya fenomenens namn ofta kommer därifrån där själva fenomenet kommer, och med stöd av lexikologin kan man göra långtgående slutledningar om kvalitet och intensitet i finsk-svenska språkkontakter (Häkkinen 1990: 264).

Förändringar i finska språkets ställning på 1800-talet knöt an till det nationella uppvaknandet, då man märkte att finskan inte utan vidare motsvarade de krav som samhällets olika sektorer ställde på språket. Då började man medvetet utveckla och berika finska språket

till ett skrift- och kulturspråk för att möta samhällets, kulturens och vetenskapens krav, vilket behövde en stor mängd nya ord. (Hiidenmaa och Nuolijärvi 2004: 258).

Språkkontakten mellan svenska och finska har som sagt pågått under flera århundraden och pågår fortfarande (Kolu 2017: 27). Enligt Kolu är det ett vanligt sätt att integrera svenska substantiv i finskan i Tornedalen genom att lägga till ett *i* i slutet av ordet, et exempel på detta är *festi*, sv. 'fest'. Språkkontaktfenomenet tar sig uttryck i t.ex. lexikalt inflytande hos svenska substantiv som integrerats i finskan, t.ex. *rast* har blivit *rasti* (Lainio 1996:304). Paunonen tillräknar som nya och etablerade lånord i meänkieli t.ex. *föörškuulläärari* ('esikoulunopettaja', 'förskolllärare') och *hembygdsföreeniñki* ('hembygdsförening', 'kotiseutuyhdistys') (Paunonen 2018: 118).

Enligt Kolu integreras också svenska verb i finskan med finska böjningsändelser, t.ex. lång slutvokal *-a* eller ändelsen *-ta* i infinitiv, t.ex. *skickaa*, 'skicka' och *skolkata*, 'skolka' (Kolu 2017: 27). Hon påstår också att det finns även tecken på svenskt inflytande på finskans syntax i ungdomarnas samtal i Haparanda. Som ett exempel av detta ger hon frågan som en elev frågade sin kamrat i skolans matsal: "*oletko sää jo syöny valmiiks*", som antagligen kommer från det svenska "har du redan ätit färdigt". På standardfinska skulle man förmodligen fråga "*oletko sinä jo syönyt*", 'har du redan ätit upp?' (Kolu 2017: 27.)

Antagligen har även fonetiskt inflytande skett mellan språken (Kolu och Kuronen 2015: 158). Finskans inverkan på svenskan i Sverige har varit mindre trots de omfattande kontakterna som språkens talare har haft med varandra. Enligt Lainio (1996: 299–300) beror detta på statuskillnaderna mellan språken.

Edlund och Hene (2004) påpekar att vid substitution av ett fonem som inte finns i det låntagande språket, väljs vanligen det fonem eller den fonemvariant som uppfattas som mest närliggande ordmodellens (Edlund och Hene 2004: 103).

Wande (1996) påstår att släktskapsband mellan finskan och t.ex. estniskan, ungerskan och samiskan är oomtvistade som språk- och kulturhistoriska rester som pekar på gemensamma ursprungsdrag, men det gemensamma ordförrådet i finska och t.ex. ungerska är försvinnande liten. Finskan har under sekternas lopp närmat sig svenskan. Han påstår att svenskan har påverkat finskan på samtliga språkliga nivåer, såväl i ordförråd som i olika grammatiska aspekter. (Wande 1996: 304.)

Enligt Wande finns det gamla svenska lånord, till exempel *praatata* ('prata'), *tiima* ('timme'), och *hantuuki* ('handduk'), som har tillhört det gamla dialektala ordförrådet på båda sidor om riksgränsen. Wande anser att på den finska sidan har dessa gamla lånord närapå helt försvunnit genom högspråkets inverkan, men förekommer numera möjligen hos mycket gamla människor. På den svenska sidan har de dock bevarats och får numera betraktas som *arkaismer*. (Wande 1982: 59.)

Den del av språket som är mest påverkbar och mottaglig för nya och främmande impulser är ordförrådet. Enligt Wande (1982: 59) är nästan hela det ordförrådet i meänkieli som har med det moderna samhället att göra hämtat från svenskan, det vill säga till exempel den nya teknikens termer, skolterminologin, och terminologi som gäller arbetsmarknaden och samhälle i allmänhet. Svenska lånord anpassas till meänkieli med en lätt modifiering av det svenska uttalet, ofta nästan ingen modifiering alls, och med tillägg av ändelsen *-i* för att anpassa ordet in till det finska böjningssystemet. Wande nämner också att det ibland förekommer *översättningslån*, t.ex. *muturisaha* ('motorsåg') eller *paatihuone* ('badrum'). Wande nämnde redan 1982 att det har fortsatt att strömma in svenska lånord i meänkieli (Wande 1982: 59).

Finskans vardagliga ordförråd innehåller en stor mängd översättningslån, som också skulle ha kunnat uppstå självständigt i språket, men när man jämför sådana ord med grannspråk och mer främmande språk, ser man klarare den främmande inverkan (Nuutinen 1989: 111). Också Sajavaara (1989) påstår att lånord anammas förutom besläktat språk också från grannspråk och språk som är kulturellt nära. Långivare eller lånförmedlande språk är i så fall vanligtvis övermäktiga, på grund av befolkningens mängd, administrativ, politisk eller ekonomisk makt, eller till och med trendighet (Sajavaara 1989: 65). Nuutinen påstår att finskan har fått en stor mängd översättningslån genom århundradena särskilt från svenskan, t.ex. *kirjoituspöytä* ('skrivbord'), *nenäliina* ('näsduk'), *pölynimuri* ('dammsugare'). Att dessa ord är uttryckligen översättningar avslöjas när man jämför dessa ord med ett mer fjärran språk, t.ex. till engelskan: *desk*, *handkerchief*, *vacuum cleaner*. (Nuutinen 1989: 111.) Då ser man att dessa ord inte har lånats in från engelska till finska, men de har kommit från svenska.

Koskinen (1974) redovisar en undersökning av ett finskt intervjumaterial med ett 40-tal talare av tornedalsfinska. Koskinen menar att det svenska inflytandet var mindre än förväntat och den svenska inflytandet i syntaxen var liten (Koskinen 1974: 119).

Paunonen (2018) påstår att svenska språkets inverkan på meänkieli har blivit ännu starkare på 1900-talets senare hälft (Paunonen 2018: 113), vilket syns i meänkielilexikon. Svenska lånord har av tradition hamnat i Tornedal också till Finland (Airila 1912: 96–67), men i synnerhet på 1900-talets senare hälft har antalet svenska lånord ökas exponentiellt bara i meänkieli i svenska sidan av Torneälven. Han nämner en stor orsak för det vara ersättning av traditionella näringar med helt annorlunda. I gamla meänkieli har det inte funnits sådan fackterminologi så den har varit lättaste att inlåna från svenska. Fenomenet syns också i huslig vokabulär: nya köksapparater har infört många nya svenska uttryck, som har blivit kvar i meänkieli utan att anpassa sig. Enligt Paunonen är det fråga om kodväxling. Han antar också att svenskspråkig utbildning och svensk media är stora orsaker och märkvärdiga påverkare i svenskans inverkan till meänkieli ordförrådet. (Paunonen 2018: 113.)

3.4 Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning kring temat meänkieli och tornedalsfinska.

Det finns relativt lite forskning kring meänkieli vilket delvis kan vara förknippat med det faktumet att meänkieli fick status som officiellt minoritetsspråk relativt sent, år 2000 (SFS 2009: 724). Dialektvarieteteten som förekommer i Finland har i alla fall undersökts redan tidigare.

Vaattovaara (2009) har undersökt Tornedal som språkmiljö och tornedalska ungdomarnas regionala identitet och dialektmedvetande i synpunkt. Enligt Vaattovaara är ungdomarna i Pello medvetande av *h-metates* och dess variation men förmågan att beskriva det är inte så djupt, eftersom det behöver språkvetenskaplig begreppen (Vaattovaara 2009: 129).

Det finns omnämmanden redan från 1870-talet om svenska lånord i meänkieli. Paavo Salonius, en student från Helsingfors, gjorde en forskningsresa till svenska Tornedalen för att studera dialekten och skriva en avhandling om ämnet. Salonius ville bland annat undersöka i vilken utsträckning dialekten var påverkad av svenskan (Wande 1982: 48–49). Då kom det fram till exempel sådana svenska lånord som *kööki* ('kök'), som fortfarande är i bruk, eller *fapriiki* ('fabrik'). Sådana ord förekommer också i andra dialekter och Salonius ansåg då att åbodialekten var betydligt mer svenskpåverkad än vad tornedalsdialekten var (Wande 1982: 50).

Den finske språkforskaren Martti Airilas undersökning från 1912, *Äännehistoriallinen tutkimus Tornion murteesta* ('En ljudhistorisk undersökning av Tornedialekten') av tornedalsfinskans ljudsystem är den mest omfattande monografen över tornedalsfinska i svenska Tornedalen. Han besökte hela Tornedalen med ett flertal resor under somrarna 1905–1910. Airila besökte även byar i Gällivareområdet, men från dessa besök finns bara ett mindre antal språkliga karaktäristiska drag redovisade. Airila utnyttjade enbart äldre människor i sin studie, men han påpekade i sin avhandling att han hos yngre personer som han träffade kunde iaktta viss svenskpåverkan i uttalet. Både Salenius och Airila kom till slutsatsen att tornedalsfinskan är baserad på västfinska dialekter. (Wande 1996: 239.)

Koskinen (1974) nämner att riksgränsen har blivit en dialektgräns för lexikala skillnader. Hon påpekar att den tornedalsfinska som talas på den svenska sidan om riksgränsen inte har följt den moderna riksfinskans lexikala utveckling utan har i stor utsträckning tagit upp termer för nya begrepp direkt från svenskt tal- och skriftspråk (Koskinen 1974: 109). Som en orsak till detta nämner hon Tornedalens svenskspråkiga skolväsen, och att dialekten används huvudsakligen i inofficiella sammanhang (Koskinen 1974: 109–110).

Emilia Lall (2014) från Vasa universitet har undersökt i sin pro gradu -avhandling flerspråkighet och särskilt kodväxling i Mikael Niemis roman *Mannen som dog som en lax* och dess finska översättning *Mies joka kuoli kuin lohi*. Kodväxlingen som hon undersökte består av växling mellan meänkieli och bokens huvudspråk, det vill säga svenska eller finska. (Lall 2014: 5).

Paunonen har undersökt svenska Övertorneå som språkgemenskap och tornedalsfinska och meänkieli i två material från olika tidsperioder. Han har inspelade intervjuer som undersökningsmaterial. Äldre material är från 1966 och nyare från 1991–1992. Han har utrett hur svenska språket har påverkat finska och meänkieli i Tornedalen på 1900-talets senare hälften. (Paunonen 2018: 147.)

Paunonen (2018: 147) anser att det pågår ändringar i meänkielis morfologi, som syftar språket mot sin egen riktning, som tar det ännu längre från tornedalsfinskan som talas i Tornedalen i Finland. Enligt Paunonen har meänkieli förändrat sig under 1900-talet, och meänkielis fonologi och fonotax har förändrats efter svenska språkets inverkan. Han anser att meänkieli är inte bara lexikalt utan också fonetiskt och grammatiskt på väg att utveckla sig vidare från det finska varietet (Paunonen 2018: 147). Paunonen (2018: 145) påpekar

också att meänkieli skiljer sig syntaktiskt på många sätt ur riksfinska och de flesta finska dialekter.

Helena Sulkala (2010) har studerat meänkieli och språkkontakt samt kodväxling och morfosyntaktisk interferens, men tyvärr är denna skrivit på estniska och det finns ingen översättning till svenska eller något annat språk. Enligt den engelska sammanfattningen handlar undersökningen om meänkieli i dess nuvarande litterära form. Sulkala konstaterar att meänkieli har varit kraftigt påverkad av språkkontakt och att meänkieli har lånat fonologiska, morfologiska och syntaktiska särdrag från svenska. (Sulkala 2010: 339.)

4 MATERIAL OCH METOD

I detta kapitel presenterar jag närmare mitt material, som är en tidskrift på meänkieli, *METavisi*. Senare presenterar jag närmare också forskningsmetoden som används i denna avhandling.

4.1 Material *METavisi*

Det finns inga dagliga tidningar på meänkieli (Arola med flera 2012: 11) och *Haparandabladet* var länge den enda tvåspråkiga (dvs. finska och svenska) dagstidningen i Sverige (Wande 1996: 247).

METavisi är en periodisk tidskrift på meänkieli och svenska. Tidskriften ges ut av Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset, STR-T sedan 1983. På 1980-talet hette tidningen *Meikäläiset*. Åren 2010–2015 publicerades den som en bilaga i *Haparandabladet*, men i början av 2015 beslöt styrelsen för STR-T att tidningen ska distribueras via nätet. Tidskriften ges ut fyra till sex gånger per år och publicerar artiklar på både svenska och meänkieli. (Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset, STR-T, senare STR-T, 2015.)

Matti Junes, Erling Wande, Märta Nylund, Karin Nylund och Linnea Nylund ansvarar för tidningens översättningar från svenska och finska till meänkieli. Enligt *METavisis* pressmeddelande är tidskriftens huvudsakliga inriktning att bevaka och spegla meänkielis situation i samhället, att spegla den tornedalska kulturen och att bevaka händelser som rör tornedalingar och meänkielitalande genom nyheter, personporträtt och notiser. Tidningen har ambitionen att vara språkvårdande så långt det är möjligt. Som målsättning har *METavisi* att publicera innehåll på de varieteter som finns i meänkieli. *METavisi* är ett språkrör för tornedalingarna, för såväl de som inte kan meänkieli, som för de upp till 70 000 meänkielitalande som uppskattas finnas i Sverige. *METavisi* erhåller produktionsstöd av Statens Kulturråd. (STR-T, 2015.)

Som material i min undersökning valde jag att använda årgången 2014, som var den sista årgången som publicerades som bilaga i *Haparandabladet*. Jag valde denna årgång som mitt

material, för den var tillgänglig som en faksimilupplaga i elektronisk form på STR-T:s webbsidor (STR-T, 2018). Från början av 2015 publiceras *METavisi* bara på STR-T:s webbsidor.

År 2014 gavs *METavisi* ut sex gånger och varje nummer hade fyra sidor. *METavisi* har cirka 4000 läsare (Arola med flera 2010: 11). Det finns både ursprungliga texter skrivna på meänkieli och artiklar som har översatts från svenska eller finska till meänkieli. Några korta texter och notiser är också skrivna på svenska.

Alla texter går genom språkgranskning och *METavisi* anger som sina publiceringsprinciper att de har som målsättning att publicera innehåll på alla de varieteter som finns i meänkieli. Tidskriften har också ambitionen att vara språkvårdande så långt det är möjligt (*METavisi* 2/2014: 2).

Artiklarna i *METavisi* behandlar frågor om minoritetsspråk och meänkielis ställning i samhället. Tidskriften skriver till exempel om konserter och andra slags kulturevenemang, artister som sjunger på meänkieli, böcker skrivna på meänkieli och vetenskapliga undersökningar som anknyter till teman.

En årgång av tidningen är ett tämligen avgränsat material och behandlar inte alla aspekter i språket. Man måste ta i beaktande att en årgång, sex tidningar, inte ger en omfattande och heltäckande bild av meänkielis ordförråd, eftersom samma teman återkommer i materialet flera gånger och det förorsakar också att vissa termer och ord uppträder oftare än andra. Exempel av ord som kommer fram ofta är *kylttyyri* och *minuriteetti*, 'kultur' och 'minoritet'.

Fast tidskriften har gått igenom språkgranskningen, finns det relativt många skrivfel i texten, vilket gör det svårt att veta vilken den officiella och normenliga formen av ett ord är. Olika skribenter och översättare har också olika sätt att skriva ett visst ord, så ibland är det svårt att säga om det är ett skrivfel eller bara ett annorlunda sätt att skriva ett visst ord.

Med hänsyn till undersökningens räckvidd, har jag utelämnat lån som har lånats in i finska språket redan tidigare (t.ex. *materiaali*) och jag handlar de som ord som redan är etablerade i finska språkets och meänkielis ordförråd.

4.2 Metod

Metoden som jag använder är kvalitativ och kontrastiv, eftersom jag kommer att analysera materialet så att jag jämför de anpassade och lånade inslagen med uttrycken i svenskan och ibland även i finskan.

Enligt Tuomi och Sarajärvi (2018: 96) kan litterärt material som undersökningsmaterial delas i två kategorier, privata dokument och produkter av masskommunikation. Till produkter av masskommunikation menas tidningar och tidskrifter, och dessutom filmer och radioprogram eller TV-program, fast de sist nämnda är inte egentligt litterärt material. Enligt Tuomi och Sarajärvi (2018: 96) kan man analysera dessa material med innehållsanalys. De påpekar att i kvalitativa undersökningar, t.ex. i pro gradu -avhandlingar vid universitet, är storleken av materialet liten i jämförelse mellan material i en kvantitativ undersökning (Tuomi och Sarajärvi 2018: 97).

Jag plockade fram alla lånord och frastyper som har drag av inlåning. I oklara fall jämförde jag översättningarna i *Storordbok för meänkieli*.

Jag tog med termer som har en annan skriftlig form i finska språket (t. ex *kylttyyri*, fi. *kulttuuri*, sv. 'kultur'), eller termer där ortografin skiljer sig på något sätt från meänkieliska skriftbild. Jag listade alla belägg i den ordning som de förekommer i texten. Jag tog med alla böjningsformer och också alla ord som förekommer flera gånger i materialet. Beläggen är listade också i alfabetisk ordning och delade i olika ordklasser. Jag har inte gjort en kvantitativ visning, eftersom jag fokuserade på kvalitativ forskning.

Efter att ha kartlagt alla ord i undersökningsmaterialet, skapade jag tre kategorier efter Noltes (2011) undersökning som mönster. Hon har undersökts språkkontakt i engelskan och finskan i Nordamerika och hon har analyserat engelskans inflytande i brevtexter på *finglish*, dvs. på amerikafinskan med lexikal interferens (eng. *lexical interference*), semantisk interferens (*semantic interference*) och morfosyntaktisk interferens (*morfosyntactic interference*) i synpunkt (Nolte 2011: 36). Även Kolu (2018) har undersökts om det finns svenska språkets inverkan på lexikal, semantisk och morfosyntaktiskt nivå i tvåspråkiga ungdomarnas tal i Haparanda och i Stockholm, därtill kodväxling och lånord (Kolu 2018: 179).

Mina kategorier följer Noltes och Kolus mönster men jag har valt att använda termen *påverkan* i stället av *interferens*, eftersom det senare har en negativ klang. Mina kategorier är alltså följande:

1. Lexikal påverkan
2. Syntaktisk påverkan
3. Semantisk påverkan

Gruppen med exempel på lexikal påverkan har jag delat in i tre undergrupper, dvs. ordlån, översättningslån och sammansättningar. Under syntaktisk påverkan analyserar jag underkategorin formellt subjekt.

I analysdelen kommer jag att ta fram några typiska och analysera dem noggrannare. Jag har inte kvantifierat materialen, eftersom ibland har det varit svårt att veta om det är fråga om ett skrivfel i texten eller varför finns det variation i skriftliga formen av ord.

5 ANALYS OCH RESULTAT

I detta kapitel presenterar jag de resultat som jag fått och belyser detta med exempel ur materialet.

Jag använder de former som ordbeläggen har förekommit i källmaterialet *METavisi*. Min kategorisering baseras på Noltes (2011) kategorisering. Detta val har jag redan motiverat närmare i kapitel 4.2. Jag använder kategorierna lexikal påverkan, syntaktisk påverkan och semantisk påverkan. Lexikal påverkan har jag indelat i underkategorier ordlån, översättningslån och sammansättningar och hybrider. Under kategorin om syntaktisk påverkan analyserar jag också formellt subjekt.

Jag kommer att numrera exempelmeningarna med löpande numrering och ange tidskriftens utgivningsinformation och sidnummer inom parentes efter varje exempelmening. Jag ska markera exempelordet med kursiv stil och dess svenska översättning i enkla anföringstecken. Det står *fi.* för finsk översättning. Till ord på meänkieli hänvisar jag med *mk.*

Jag har översatt meningarna fritt till svenska om inget annat anges. Jag har använt *Storordbok för meänkieli* för att kontrollera om ordet finns i ordboken. I skrivande stund hade bara delarna I-III (dvs. från bokstav A till R) i ordboksserien publicerats, vilket gjorde att jag inte kunde kontrollera alla ord i ordboken.

5.1 Lexikal påverkan

Lexikal påverkan har jag indelat i undergruppen *ordlån*, *översättningslån* och *sammansättningar*.

5.1.1 Ordlån

I mitt material kom det fram många exempel på ordlån, både i sammansättningar och i enstaka ord.

(1) ”Vuen aikana on kansa järjestetty kolme *kryppiträffiä*, joissa nämät kilpailevat ovat saahnee tietoa ja *inspirasjuunia* --” (6/2014: 1) ’Under året har det varit tre gruppträffar där de tävlarna har fått information och inspiration--”

(2) *Pypliikki* sai kuula *mysikkiä* jota net ei muuten olis kuunelhee ja met saima kohata *mysikkeriä* joita met emmä olis muuten kohahnee. (4/2014: 2) ’Publik fick höra musik som det inte skulle ha lyssnat på annars och vi fick möta musiker som vi inte annars skulle ha möts.’

I finskan är motsvarande ord *yleisö* ’publik’, *musiikki* ’musik’, och *muusikko*, ’musiker’. I dessa exempel syns det att fast det i finskan finns samma lånord (*musiikki*, *muusikko*), som i meänkieli, liknar meänkielis ortografi mer svenskans fonetiska form av dessa ord. Även Wande (1982) påpekar att svenska lånord övertas med en lätt modifiering av det svenska uttalet (1982: 59).

(3) ”Maikuukauen aivan viimisinä päivinä Luulajan *fyllmäktige* otti päätöksen ette Luulajasta tullee meänkielen hallintokunta.” (3/2014: 1) ’I de sista dagarna i maj gjorde Luleås fullmäktige ett beslut att Luleå blir meänkielis förvaltningskommun.’

Följande ord förekommer även i materialet: *fyllmäktige*, ’fullmäktige’, fi. *valtuusto*, och *förpynt*, sv. ’förbund’, fi. *järjestö*. Motsvarande finska ord avviker helt från orden i meänkieli och svenska, Dessa ord finns inte heller medtagna i *Stordordbok för meänkieli*.

(4) ”STR-T järjesti yhdessä nuorten järjestön, Met Nuoret *-förpyntin* kansa, -- yhen tilasuuen --” (3/2014: 1) ’STR-T ordnade tillsammans med Met Nuoret - *förpynt*, ungdomars förbund, -- ett evenemang --’

Ibland finns det i samma mening sida vid sida den finska och meänkieliska versionen av ordet, t. ex. i exempelmening (4): *förpynt*, fi. *järjestö*, ’förbund’. *Storordbok för meänkieli* har inte med ordet *förpynt*.

(5) ”Ko STR-T aprillissä piti vuosikokouksen valithiin *riksförpyntihin styyrelshiin* neljä uutta henkeä --” (3/2014: 1) ’STR-T höll ett årsmöte i april och där valdes det fyra nya personer till *styrelsen i riksförbundet* --’

I exempelmening (5) finns det likadan inverkan. *Storordbok för meänkieli* har inte medtagit ordet *riksförpynt* och ordet *styyrelshi* kunde jag inte kontrollera. Ordet *hallitus* (sv. 'regering', 'styrelse') ordet ger ordboken ändå på meänkieli, den är alltså samma än på finska.

Det finns också exempel på lånade verbformer i mitt material, som i exempel (6).

- (6) ”Mie *triivastun* tässä työjoukossa, meilä oon hyvä henki tässä työssä --”
(2/2014: 4) ’Jag *trivs* i detta arbetslag, vi har en god stämning i det här jobbet --’

Trivas är ett exempel på svenskans *deponensverb*, som är sådan s-form av verb som inte har passiv funktion. Ordet är dock anpassats till finskans språksystem med verbets böjningsändelsen *-n*, som syftar på första person i singularis, ”jag”, i det här fallet det dialektala ordet *mie*. Grundformen i verbet är *triivastua*, när det i finskan används ordet *viihtyä*.

- (7) ”Mie tehen töitä *komyniseeraamalla* selittämisen kautta.” (2/2014: 1) ’Jag jobbar *genom att kommunicera*, genom att förklara.’

En annan komplicerad verbform är i exempel (7), där ändelsen *-lla* syftar på sättet. Jag har tolkat meningen på så sätt att det finns nästan synonyma betydelse efter varandra. I finskan används det typiskt ändelsen *-lla*, adessiv som anger sätt, men strukturen *kautta*, ’genom att göra ngt’, är främmande och möjligen lånat in från svenskan. Kolehmainen (2003) föreställer olika användningssätt av adessiv och hon nämner att det finns ett antal av uttryck med adessiv som sätts adverbial, som ofta har mottagits med avvärjande. (Kolehmainen 2003).

Så i detta exempel är det fråga om ett dubbelt främmande påverkan, först ett ordlån och sen syntaktiskt lån. Ordet *komyniseeraamalla* bryter också mot finskans vokalharmoni, eftersom det finns bokstäver *o* och *y* i samma ord, såsom i ett urgammalt grekiskt lånord fi. *olympialaiset*, sv. ’olympiska spel’.

Andra exempel på verb som inte följer finskans vokalharmoni är (8) *jällaa*, sv. ’gäller’ och (9) *väävata*, sv. ’väva’, där svenska språkets påverkan är tydlig.

- (8) ”Se oon iso prupleemi, joka *jällaa* kans meänkieltä.” (1/2014: 4) ’Det är ett stort problem som också *gäller* meänkieli.’

- (9) ”Että omila käsilä rakentaa talon, kääntää pottumaan ja *väävata* kilometrikaupala traasumattoja.” (2/2014: 3) ’Att man med egna händer bygger ett hus, vänder ett potatisland och *väver* kilometervis trasmattor.’

Ordet *jällata* finns också i *Storordbok för meänkieli*. En intressant uppmärksamhet är att där finns det också ordet *jällätä*, med mening ’hänga upp fisk för torkning’, vilket syftar på norskt ord *fiskehjell*, ett traditionellt fisktorningställe gjord av trä, *kalajälli* på meänkieli.

5.1.2 Översättningslån

Edlund och Hene (2004: 104) antar att instabiliteten i uttal eller stavning kan vara ett tecken på att ordet i fråga ännu inte är riktigt etablerat. I mitt material kom det fram också helt olika ord för ett och samma föremål.

- (10) ”Ko tämä virtyoosi käsittellee hänen instrymettä, jos se vaikka olis se kaksrivinen *hanuri* eli sitä isompaa *vetopeliä* niin hän näyttää semmosta taitoa --” (3/2014: 2) ’När denna virtuos handlar sitt instrument, om det nu är ett tvåradigt *dragspel* eller det större *dragspel*, visar han sådan skicklighet --’

Vetopeli är en rak översättning av ’dragspel’, men i exempelmening är också ett annat begrepp presenterat, ordet *hanuri*. Samma ord förekommer också allena i källmaterial (2/2014: 3). I *Storordbok för meänkieli* finns det i stället ordet *haitari*, vilket också är instruments namn på finska. Det är oklart varför skribenten har valt använda andra begrepp än det ”officiella” som står i ordboken.

- (11) ”Yhtenä päivänä saksit unohtethiin hänen huohneesheen ja sielä, ko ovi oli lukussa, hään alko leikkomhaan ensinä tuukin, *sänkyvaatheet* ja lopuksi vyöpaianki.” (1/2014: 3) ’En dag glömde man saxar i hennes rum och där, när dörren var i lås, började hon klippa först duken, sen *sängkläder* och sist nattskjortan.’

Både ord *lakanat*, ’lakan’ och *petivaatheet*, ’sängkläder’ är svenska lånord, men på meänkieli används det ordet *sänkyvaatheet*, som är ordets egentliga bemärkelse, när finskans

petivaatteet är troligen äldre lån som syftar på ordet 'bädd', ett äldre uttryck för sängen. Så möjligen är den meänkieliska *sänkyvaatheet* ett nyare lånord till ett och samma sak.

5.1.3 Sammansättningar och hybrider

I mitt material finns det exempel på hybrider, dvs. sammansättningar där det andra ledet är ett lånord. I materialet finns det exempel på sammansättningar där bara förledet eller efterledet är inlånat eller att både för förledet och efterledet är lånord. I sådana sammansättningar där båda leden är inlånade, är det dock frågan om ordlån, såsom i exempel (12).

- (12) ”-- Astrid, joka oon *friitiitspetakooki* Pajala Smedskuulanilla, sannoo.”
(3/2014: 3) ’-- säger Astrid, som är *fritidspedagog* på Pajala Smedskolan.’, fi.
vapaa-ajan ohjaaja

Fritidspedagog på finska är *vapaa-ajan ohjaaja*, alltså ett helt annat ord. *Stordordbok för meänkieli* har inte med sammansättningen *friitiitspetakooki*, men efterledet *petakooki* (fi. *pedagogi*, sv. 'pedagog') finns med.

- (13) ”- Kieli ei ainuasthaan ole *informasjuuniväline*.” (3/2014: 3) ’Språket är inte bara *informationsmedel*.’, fi. *informaativäline*
- (14) ”Tämän vuen *flakupäivää* olit Meänmaa föreninki ja STR-T yhdessä järjestämässä.” (4/2014: 1) ’Årets flaggdag var både Meänmaa förening och STR-T tillsammans med att organisera.’, fi. *liputuspäivä*
- (15) ”*Maanyskilvan* lopputulos” (6/2014: 1) ’Slutresultatet av manustävlingen’, ’manustävling’, fi. *käsikirjoituskilpailu*

I exempel (13), (14) och (15) är det fråga om en hybrid där det förledet är ett svenskt lån, närmare sagt ett ordlån anpassat till meänkieli med lämpliga ändelser och efterledet är ett finskt ord. *Flakupäivä* finns i ordboken, och även *informasuuni*, men ortografin är annorlunda än i mitt material (jfr. *informasjuuni*). Varken ordet *maanys* eller ordet *käsikirjoitus* finns med i ordboken. I ordet *maanys* syns också ett typiskt sätt hur ortografin

i några lånord i meänkieli kan likna svenskans fonetiska form mer än bara skriftbilden (jfr. sv. manus). Vokallängden är längre i tal, när det finns en kort vokal i skriften.

5.2 Syntaktisk påverkan

I det följande kommer jag att presentera exempel på syntaktisk påverkan som förekommer i mitt material.

- (16) ”*Hään tykkää ette* het tyrneen aikana on saahnee yhteyttä pypliikin kansa --” (2/2014: 3) ’*Han tycker att de har fått kontakt mellan publik under turnén --*’ fi. *hänen mielestään*

I exempelmening (16) används ett typiskt sätt att uttrycka åsikten på svenska, ’tycka att’. *Tykätä* i betydelsen att ’anse’ förekommer också i finska dialekter. Verbet *tykätä* förekommer även i finskt standardspråk men i betydelsen ’gilla’, och är ett gammalt svenskt lån. Även i Kolu (2018: 191–192) studie förekommer det exempel om verbet *tykätä* i betydelse ’anse’ inom tvåspråkiga haparandaungdomarnas tal, t.ex. fi. *mää tykkään että PL on paras sarja*, ’jag tycker att PL är den bästa serien’ (Kolu 2018: 192).

- (17) ”*Ette laulaa* oon yksi hyvä tapa oppia ja keskustella kielestä--” (3/2014:3) ’*Att sjunga* är ett bra sätt att lära sig och diskutera om språket --’

I exempel (17) har exempelmeningen inlånade syntaktiska drag i början av meningen. I finskan är det mycket vanligare att använda verbalsubstantivet *laulaminen*, ’sjungande’, där det är fråga om substantivering av ett verb.

5.2.1 Formellt subjekt

Såsom även Pohjanen (2017: 110) konstaterat, förekommer ordet *se* vid sidan om subjektslösheten. Det motsvarar svenskans formella subjekt ’det’. Detta förekommer också i mitt material.

- (18) ”- *Se oli aivan fantastista* ette kaikki puolueet olit myötä päätöksessä.”
(3/2014: 1) ‘*Det var helt fantastiskt* att alla partierna var med i beslutet.’

I finskt skriftspråk borde man skriva ”*Oli fantastista että...*”. Struktur med *se oli*, ’det var’ förekommer mest i talspråkliga uttryck i finskan.

5.3 Semantisk påverkan

I det följande kommer jag att presentera exempel på semantisk påverkan som förekommer i mitt material. Idiomatiska uttryck var få i mitt material, kanske på grund av tidningsspråkets stilistiska faktorer. Ett fall förekommer det ändå:

- (19) ”Ja *niinku kretta piimässä* julkasthiin Strindbergin Uninäytelmä meänkielelä.” (2/2014: 2)

Artikeln, där exempelmening (19) står, är skriven ursprungligen på svenska och den ursprungliga texten finns på samma sida i materialet. Där står det ”Och *som grädde på moset* var det officiellt boksläpp av Strindbergs Ett drömspel på meänkieli” (2/2014: 2).

Luthman (2002: 38) anger följande betydelse till detta idiom: ’det som gör något extra bra; en trevlig överraskning. Som grädde på moset fick vi en extra semesterdag.’ På finska skulle det förmodligen använda idiomerna *pisteenä i:n päällä*, sv. ’pricken över i:et’ eller *kirsikkana kakun päällä*, sv. ’som körsbär på tårtan’. Den senare är min egen översättning av ett uttryck som inte förekommer i svenskan. En ordagrann översättning av exempel (19) skulle vara ’såsom grädde över filen’. Uttrycket är troligen inte i bruk i svenskan. Det är svårt att säga varför detta idiom har översatts på detta sätt, eftersom också *Storordboken för meänkieli* endast tar upp den mer bekanta översättningen till ’vara pricken över i:et’, ’*olla pisteenä i:n päällä*’.

Semantisk påverkan kommer fram i mitt material på liknande sätt som i Kolus (2018) undersökning.

- (20) ”-- että het viimi kevväinä *pelasit teatteria* meänkielelä ja ruottiksi Astrid Lindgrenin eri satuista.” (2/2014: 4) ’-- att de förra våren *spelade teater* på meänkieli och på svenska om Astrid Lindgrens olika sagor.”

I Kulus material förekom det exempel på det semantiska lånet i sverigefinskan i Stockholm av verbet 'spela' i 'jag spelar gitarr', *pelaan kitaraa*, (Kolu 2018: 191). Ett fall i mitt material är exempelmening (20), men liknande fall förekommer flera gånger också när det gäller musikinstrument, t.ex. *pelata hanuria*, 'spela dragspel' (4/2014: 4).

Det finns flera exempel i mitt material på olika slags konstruktioner med partikelverb.

(21) "Hän oon ollu myötä *nostamassa framile* ja säilyttämässä sitä tornionlaaksolaista lauluarretta --" (3/2014: 2) 'Han har varit med att *lyfta fram* och bevara den tornedalska sångskatten --' fi. *nostaa esiin*

(22) "Hänen tutkimuksessa oon *tullu framile* ette vain 20 prosenttia niistä jolla on meänkieli äitinkielenä puhuu sitä lapsile." (3/2014: 4) 'I hennes undersökning har det *kommit fram* att bara 20 procent av de som har meänkieli som modersmål talar det för sina barn.' fi. *tulla esiin*

I exempelmeningarna (21) och (22) är partikelverbens partikel 'fram' ett direktlån från svenska fast själva verben är finska.

I några fall har svenska partikelverb översatts till finska ord för ord t.ex. i exempelmeningarna (24) och (25). Ofta är partikeln helt onödig i det finska uttrycket, men i meänkieli råkar det vara vanligt att använda sådana verbfraser. I mitt material kom det fram flera exempel på detta fenomen och också med olika partiklar.

(23) "Se tarkoittaa, ette kieli tullee *kuolemhaan ulos* tulevaisuessa --" (1/2014: 4) 'Det betyder att språket kommer att *dö ut* i framtiden --'

(24) "Mie halvan minun tutkimuksela ja tällä kirjoituksela *ottaa ylös, ette* vähemistökielen tulevaisuus oon kaikitten vasthuula." (1/2014: 4) 'Jag vill *ta upp* med min undersökning att minoritetsspråkets framtid är på allas ansvar.'

(25) "Niistä kahestakymmenestä jätetyistä synopsiksistä jyrry *valitti ulos* kaheksan osanottajjaa --" (6/2014: 1) 'Jury *valde ut* åtta deltagare av de inlämnade tjugo synopsis --'

- (26) ”Nyt oktuuperissä Kaamos förllaaki *antaa ulos* Kjell Havringin kuvakirjan --” (5/2014: 3) ’Nu i oktober *ger ut* Kaamos förlag en bilderbok av Kjell Havring --’

5.4 Sammanfattning av resultaten

I detta kapitel sammanfattas och analyseras resultaten som helhet.

Mina forskningsfrågor utgick från att ta reda på hurdan inverkan svenska språket har på lexikal, syntaktisk och semantisk nivå på meänkieli. Mitt syfte var att kartlägga vilken typ av ord och uttryck blir lånade från svenska till meänkieli samt reda ut hur de svenska lånorden anpassas till meänkieli morfologiskt.

Ett av de resultat som presenterats i denna avhandling är att svenska språkets inverkan syns på meänkieli i synnerhet i form av lånord. I mitt material finns det rikligt med exempel på enstaka lånord och också sammansatta ord med lånord som förled eller efterled. Det verkar vara vanligt i meänkieli att låna in svenska ord. Lånord anpassas i meänkieli med ändelserna, därav *-i* är mycket vanligt och förekommer ofta (t.ex. *pybliikki*, *mysikki*, sv. ’publik’, ’musik’). Även enligt Wande (1982) anpassas svenska lånord i meänkieli med tillägg av ändelsen *-i* för att passa in i det finska böjningssystemet (Wande 1982: 59).

Ortografin i de inlånade orden i meänkieli skiljer sig ofta från finskans ortografi och följer svenskans uttal, detta syns t.ex. i vokallängden (jfr. fi. *historia*, mk. *histuuria*). Lexikal inlåning från svenska till meänkieli verkar vara mycket vanligt i mitt material och detta resultat är något som överensstämmer jämväl med tidigare undersökningar. Även Wande (1982) konstaterar att svenska lånord övertas med en lätt modifiering av det svenska uttalet (1982: 59).

Också syntaktisk inflytande förekommer i mitt material. Syntaktisk påverkan syns speciellt på formellt subjekt *se*, som används i meänkieli på samma sätt som svenskans ’det’. Denna struktur förekommer flera gånger i mitt material, men det var vanligast i citat, som liknar då talspråk.

Semantisk påverkan förekommer och speciellt partikelverb som har svensk påverkan används ofta i mitt material. De inlånade verben i meänkieli från svenskan har ibland en

annan semantisk betydelse än motsvarande verb i finskan, t.ex. verbet *pelata*, sv. 'spela' i betydelse 'spela musik'. I finskan används vanligen verbet *soittaa* i betydelsen 'spela'.

I mitt material fanns det många ord och uttryck som inte förekommer i *Stordordbok för meänkieli*. Det finns också lånord som är ortografiskt avvikande från varandra (t.ex. mk. *bibliuteekki* och *pipliuteekki*, sv. 'bibliotek', fi. *kirjasto*). Detta kan tyda på att språket eller dess ordförråd inte är helt etablerat. Eftersom källmaterialet *METavisi* har ett språkvårdande syfte, kan det därför vara att användning av element som skribenten och översättare anser vara typiska för meänkieli framhävs i texter.

Det formella subjektet *se*, (sv. 'det') förekommer i mitt material (se exempelmening (18)), vilket överensstämmer med Pohjanens (2017) iakttagelser om fenomenet.

Det typiska tornedalska fenomenet *h-metates* är frekvent i tidningstexter i *METavisi*, fast t.ex. Paunonen (2018) anser att dess förekomst har minskats i Finland särskilt på 1900-talets senare hälften. Riklig förekomst av *h-metates* kan vara ett sätt att framhäva den kulturella identiteten, vilket också Vaattovaara (2009) konstaterade i sin doktorsavhandling om ungdomarnas dialektala medvetande i det finska Tornedalen.

6 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

I det här kapitlet görs en sammanfattande diskussion om undersökningen och om dess resultat.

I det följande kommer jag först att sammanfatta syftet med denna undersökning, genomförande och de viktigaste resultaten. Dessutom ska jag klargöra hur resultaten placerar sig i förhållande till tidigare forskning. Till sist ger jag några förslag till vidare forskning gällande ämnet.

I denna pro gradu -avhandling har jag undersökt svenska språkets nyare inflytande på meänkieli. Jag hade tre språkliga nivåer som jag undersökte i meänkieliska tidningstexter ur lexikal, syntaktisk och semantisk synvinkel. Av mina resultat att döma verkar svenska språket ha inverkan på meänkieli på alla dessa tre nivåer.

Syftet med denna avhandling har varit att kartlägga vilka typ av ord och uttryck blir lånade från svenska till meänkieli samt reda ut hur de svenska lånorden anpassas till meänkieli morfologiskt. I den här undersökning har fokusen varit på litterärt material, dvs. tidningstexter som undersökningsmaterial.

Jag har använt de följande forskningsfrågor för att besvara syftet:

- Hurdan påverkan har svenska språket på den lexikala nivån i meänkieli?
- Hurdan påverkan har svenska språket syntaktiskt i meänkieli?
- Hurdan semantisk påverkan har svenska språket i meänkieli?

Min undersökning har varit en kvalitativ analys. Undersökningsmaterialet bestod av en årgång på tidningen *METavisi*. År 2014, som jag valde till mitt forskningsmaterial, gavs *METavisi* ut sex gånger och varje nummer hade fyra sidor.

I analysen har jag letat efter drag som visar svenskans inflytande på meänkieli. Jag har kategoriserat exempelorden och fraserna efter Noltes (2011) mönster av kategorisering på den lexikala, syntaktiska och semantiska nivån. Jag har plockat fram och analyserat de

utvalda exemplen noggrannare. Analysen ledde till slutsatsen att svenska språket verkligen påverkar meänkieli på alla dessa tre nivåer, men på den lexikala nivån är påverkan betydande och tydlig. Det förekommer ändå mer syntaktisk och semantisk påverkan på mitt material än vad jag förväntade i min hypotes.

Resultaten av den här undersökningen följer huvudsakligen de tidigare undersökningarna presenterade i kapitel 3.4.

På den lexikala nivån är svenska lånord typiska och förekommer ofta, vilket överensstämmer de tidigare studierna kring ämnet. Redan Paavo Salenius på 1870-talet har omnämningar om svenska lånord i tornedalsdialekten. Det var således inget överraskande resultat att det förekommer rikligt med lånord i mitt material.

På den semantiska nivån var partikelverb typiska exempel på svenska språkets inverkan på meänkieli. Den semantiska påverkan syns också på de semantiska lånen av verb och idiom. Semantiska lån förekommer också i tidigare forskning, t.ex. i Kolus (2018) studie, där hon undersökte om svenska språkets inverkan på tvåspråkiga ungdomarnas tal på finska i Haparanda och Stockholm.

Även på den syntaktiska nivån finns svenskans inflytande på meänkieli. Enligt både Sulkanen (2010) och Paunonen (2018) finns det svensk påverkan på den syntaktiska nivån på meänkieli. Enligt Sulkanen har meänkieli lånat fonologiska, morfologiska och syntaktiska särdrag från svenska. Detta överensstämmer med mina resultat, fast jag har egentligen bara undersökt ortografin och inte själva uttalet i meänkieli. Enligt Paunonen skiljer sig meänkieli syntaktiskt på många sätt från riksfinskan och från de flesta finska dialekter, och mina resultat stödjer detta när jag har jämfört exempelmeningarna med finskans motsvarande meningsbyggnaden.

När det gäller metoddiskussion anser jag att de metoder som jag använde var tämligen lämpliga. Kategorisering av materialet var logisk och motiverad, men jag kunde ha tagit med fler exempel på några kategorier. Också en kvantitativ presentation t.ex. av ordklassfördelningen av de ord och uttryck som innehåller svensk påverkan i mitt material skulle ha varit ett klarläggande sätt att presentera resultat. Det skulle ändå ha krävt ett annorlunda sätt att närma sig materialet och inom tidsramen valde jag att fokusera på det kvalitativa framställningssättet.

Storordboken för meänkieli är fortfarande under arbete, och i skrivande stund hade bara delarna I-III publicerats. Detta betyder att jag inte kunde kontrollera alla ord som jag tog med i min analysdel.

Den största och mest utmanande sak som har påverkat mitt undersökningsarbete har varit kontinuerligt byte av handledare. Jag har arbetat tillsammans med fem olika handledare, därav fyra jag har träffat under de senaste två åren. Det har inte varit en typisk situation att genomföra en undersökningsprocess och ett examensarbete och varierande handledning och instruktioner har gjort arbetet emellanåt utmanande. Tack vore de olika handledarna har jag också haft möjlighet att få råd och anvisning av flera forskare inom mitt forskningsämne, vilket även har varit nyttigt.

När det gäller vidare forskning anser jag att en möjlighet att undersöka detta tema vidare skulle kunna vara frekvensen och olika uttrycksformer av partikelverb, och jämförelse mellan andra finska dialekter där det också finns svensk inverkan. Hur är det med idiomatiska uttryck och deras förekomster i ett mer omfattande material, t.ex. i ett skönlitterärt material? Också skillnaderna mellan de finska och svenska varieteterna på meänkieli eller tornedalsfinska är värda att utforska i framtiden inom lingvistik. Förekomsten av h-metates i skriftligt material och om det finns skillnader i dess frekvens eller andra egenskaper är också någonting värt att undersökas i framtiden.

Det är också intressant att se hur meänkielis ställning kommer att utvecklas i framtiden. Kommer det att bli språkvårdande dagvård, dvs. språknästen eller något annat återupplivande verksamhet? Eller finns det hot om att meänkieli försvinner med de gamla talarna?

En av mina avsikter med denna undersökning har varit att utöka kunskaper om meänkieli och åtminstone min egen omgivning har fått höra om meänkielis tillvaro och speciellt dess ställning i det svenska samhället. Jag har lärt mig väldigt mycket om Sveriges och de andra nordiska ländernas minoritetsspråk och den allmänna språkpolitiska situationen i dessa länder.

LITTERATURFÖRTECKNING

Undersökningsmaterial:

METavisi, årgång 2014. Svenska Tornedalingars Riksförbund STR-T, Övertorneå

[webbplats tillgänglig 19.12.2018 på <https://www.str-t.com/metavisi/tidigare-utgavor/>]

Referenser:

Andersson, Paula och Kangassalo, Raija. 2003. Suomi ja meänkieli Ruotsissa. I: Jönssön-Korhola, Hannele och Lindgren, Anna-Riitta, (red.), *Monena suomi maailmalla: Suomalaisperäisiä kielivähemmistöjä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. s. 30-164

Anhava, Jaakko. 1998. *Maailman kielet ja kielikunnat*. Helsinki: Gaudeamus.

Arola, Laura, Kunnas, Niina och Winsa, Birger. 2012. *Meänkieli in Sweden: An overview of a language in context*. Working papers in european language diversity 6.

Edlund, Lars-Erik och Birgitta Hene. 2005. *Lånord i svenskan: Om språkförändringar i tid och rum*. [Nya uppl.]. Stockholm: Norstedt.

Fraurud, Kari och Hyltenstam, Kenneth. 1999. Språkkontakt och språkbevarande: romani i Sverige. I: Hyltenstam, Kenneth. (red.), *Sveriges sju inhemska språk: Ett minoritetsspråksperspektiv*. Lund: Studentlitteratur. s. 241–298

Hansegård, Nils-Erik. 2016. En återblick på begreppet halvspråkighet. I: Westergren, Eva och Åhl, Hans, (red.), *Mer än ett språk: En antologi om flerspråkigheten i norra Sverige*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur. s. 171–197

Hiidenmaa, Pirjo och Nuolijärvi, Pirkko. 2004. Normering av främmande ord i finskan. I: Sandøy, Helge & Östman, Jan-Ola. (red.), *"Det främmande" i nordisk språkpolitik: Om normering av utländska ord*. Oslo: Novus. s. 253-275

- Häkkinen, Kaisa. 1990. *Mistä sanat tulevat: Suomalaista etymologiaa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Johansson, Henning. 2016. *Trespråkighet, urbefolkning och kulturövergrepp*. I: Westergren, Eva och Åhl, Hans, (red.), *Mer än ett språk: En antologi om flerspråkigheten i norra Sverige*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur. s. 38–56
- Kenttä, Matti och Pohjanen, Bengt. 1996. *Meänkielen kramatiikki*. Kaamos förlaaki.
- Kolehmainen, Taru. 2003. *Rakkaudella – Tavan adessiivista*, Kielikello: Kielenhuollon tiedotuslehti 4
- Kolu, Jaana och Kuronen, Mikko. 2015. *Vokalerna /y/ och /a/ vid kodväxling hos Haparandaungdomar*. I: Forsskåhl, Mona, Marja Kivilehto, Johanna Koivisto, and Pasi Metsä. *Svenskan I Finland: 15*. [Tampere]: Tampere University Press.
- Kolu, Jaana. 2017. "Me ollaan mukana tässä experimentissä" *Lingvistiska resurser och språkpraktiker i tvåspråkiga ungdomssamtal i Haparanda, Stockholm och Helsingfors*. Jyväskylä: University of Jyväskylä
- Kolu, Jaana. 2018. "Koska ajattelit leikata ittes?" Ruotsin kielen vaikutus kaksikielisten nuorten suomen kieleen Haaparannalla ja Tukholmassa. I: Kaivapalu, Annekatrin, Härmävaara, Hanna-Ilona, Laakso, Johanna, Linkgreim, Maria-Maren, Pool, Raili och Siitonen, Kirsti. (red.), *Lähivertailuja 28*. s. 178–206
- Koskinen, Irene. 1974. *Svensk interferens i tornedalsfinskan*. I: Loman, B. (utg.) *Språk och samhälle 2*. Lund: CWK Gleerup.
- Lainio, Jarmo. 2013. *Tvåspråkighet och språkkontakter I Sverige*. I: Sundgren, Eva. *Sociolingvistik*. 2. uppl. Stockholm: Liber.
- Lall, Emilia. 2014. *Meänkielisten ainesten vertailu Mikael Niemen romaanissa *Mannen som dog som en lax ja sen suomennoksessa**. Vasa Universitet.
- Luthman, Hans. 2002. *Svenska idiom: 3500 vardagsuttryck* (1. upplag). Lund: Folkuniversitetets förlag

Mantila, Harri. 1992. *Ei tääläkhän senthän jokhaishen sanhan hootakhan panna: Jälkitavujen vokaalienvälisen h:n variaatio peräpohjalaisissa murteissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Mantila, Harri. 2010. The relationship between variation and standardisation in the creation of a new standard language I: Sulkala, Helena och Mantila, Harri. *Planning a new standard language: finnic minority languages meet the new millennium*. Helsinki: Finnish Literature Society. s. 54–74

METavisi, årgång 2014. Svenska Tornedalingars Riksförbund STR-T, Övertorneå.

Mickwitz, Åsa. 2010. *Anpassning i språkkontakt: morfologisk och ortografisk Anpassning av engelska lånord i svenskan*. Helsingfors: Finska, finskugriska och nordiska institutionen vid Helsingfors universitet.

Nolte, Brita. 2011. *FINGLISH: In between two languages, language debates and classification norms*. Web Reports 71. Institute of Migration. Turku.

Nuutinen, Olli. 1989. Käännöslainat. I: Vesikansa, Jouko, (red.), *Nykysuomen Sanavarat*. Porvoo: WSOY.

Pasanen, Annika. 2010. Will language nests change the direction of language shifts? On the language nests of Inari Saamis and Karelians. I: Sulkala, Helena och Mantila Harri. *Planning a new standard language: finnic minority languages meet the new millennium*. Helsinki: Finnish Literature Society. s. 95-119

Paunonen, Heikki. 2018. Tornionmurteesta meänkieleen. Reaaliaikainen tutkimus Ruotsin Ylitorniolta 1966–1992. I: Brunni, Sisko, Kunnas, Niina, Palviainen, Santeri, och Sivonen, Jari. *Kuinka mahottomasti nää tekkiit: Juhlakirja Harri Mantilan 60-vuotispäivän kunniaksi*. Oulu: University of Oulu. s. 15-162

Pekkari, Karl. 2016. Meänkieli som hemspråk i skolan genom åren. I: Westergren, Eva och Åhl, Hans, (red.), *Mer än ett språk: En antologi om flerspråkigheten i norra Sverige*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur. s. 145–171

Pohjanen, Bengt. & Töyrylä, Hannu. (red.), 2016. *Meänkielen iso sanakirja: Storordbok för meänkieli. [3], O-R*. [Överkalix]: Barents Publisher.

- Pohjanen, Bengt. (red.), 2011. *Meänkielen iso sanakirja: Storordbok för meänkieli. [1], A-K*. [Överkalix]: Barents Publisher.
- Pohjanen, Bengt. (red.), 2013. *Meänkielen iso sanakirja: Storordbok för meänkieli. [2], L-N*. [Överkalix]: Barents Publisher.
- Pohjanen, Bengt. 2017. *Meänkieli rätt och lätt: Grammatik och lärobok i meänkieli*. Överkalix: Barents Publisher.
- Sajavaara, Paula. 1989. Vierassanat. I: Vesikansa, Jouko. (red), *Nykysuomen sanavarat*. Porvoo: WSOY.
- Sulkala, Helena. 2010. *Työpaja heitethiin yhtheiselä tansila*. Keelekontaktid ja meänkeel. – *Journal of Estonian and Finno-Ugric Language* 2/2010s s. 317–339.
- Thomason, Sarah G. 2001. *Language Contact: [an Introduction]*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Tuomi, Jouni. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vaattovaara, Johanna. 2009. *Meän Tapa Puhua: Tornionlaakso Pellolaisnuorten Subjektiivisena Paikkana Ja Murrealueena*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Wande, Erling. 1982. Tornedalsfinskan och dess särdrag. I: Klockare, Sigurd och Wande, Erling. 1982. *Finska språket i Tornedalen*. Föreningen Norden & Kulturfonden för Sverige och Finland & Finn-Kirja. s. 40–73
- Wande, Erling. 1996. Tornedalen. I: Lainio, Jarmo. (red.), *Finnarnas historia i Sverige: 3, Tiden efter 1945*. Helsingfors; Stockholm: Finska historiska samfundet: Nordiska museet
- Wande, Erling. 2000. Etnisyys ja identiteetti – Tornionlaakson kieliolojen näkökulmasta. I: Määttä, Niina och Sulkala, Helena. (red.), *Tutkielmia vähemmistökielistä Jäämereltä Liivinrantaan. Vähemmistökielten tutkimus- ja koulutusverkoston raportti 1. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja*. Oulun yliopistopaino.

Wande, Erling. 2016. Anteckningar om meänkielis historia. I: Westergren, Eva och Åhl, Hans, (red.), *Mer än ett språk: En antologi om flerspråkigheten i norra Sverige*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur. s. 124–145

Winsa, Birger. 1992. *Jellivaaran Suomen Sanakirja*. Övertorneå: Kaamos.

Winsa, Birger. 2016. Tornedalingarna – en språklig minoritet. I: Westergren, Eva och Åhl, Hans, (red.), *Mer än ett språk: En antologi om flerspråkigheten i norra Sverige*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur. s. 76–94

Elektroniska källor:

Ethnologue. Languages of the world. 2019. [webbplats tillgänglig 22.3.2019 på <https://www.ethnologue.com/language/fit>]

Nationalencyklopedin, lånord. 2017. [webbplats tillgänglig 28.8.2017 på <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/lånord>]

Saamelaiskäräjät. *Menetelmäopas kielipesätyöntekijöille*. 2015. [webbplats tillgänglig 22.3.2019 på http://www.kuati.fi/media/.materials/o_1a0ekcn6d2e089b118ge0s16eb10.pdf]

Sametinget. Minoritet.se. 2017. [webbplats tillgänglig 10.3.2018 på <http://www.minoritet.se/tornedalingar>]

STR-T, Pressmeddelande. 2015. [webbplats tillgänglig 8.5.2019 på <https://www.str-t.com/pressmeddelande-nu-gar-metavisi-fran-papper-till-webb/>]

Svensk författningssamling, *Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk*. 2009. [webbplats tillgänglig 13.11.2017 på <http://www.notisum.se/rnp/sls/sfs/20090724.PDF>]